ОБЛІКОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ

пам'ятка архітектури національного значення

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. Б-1

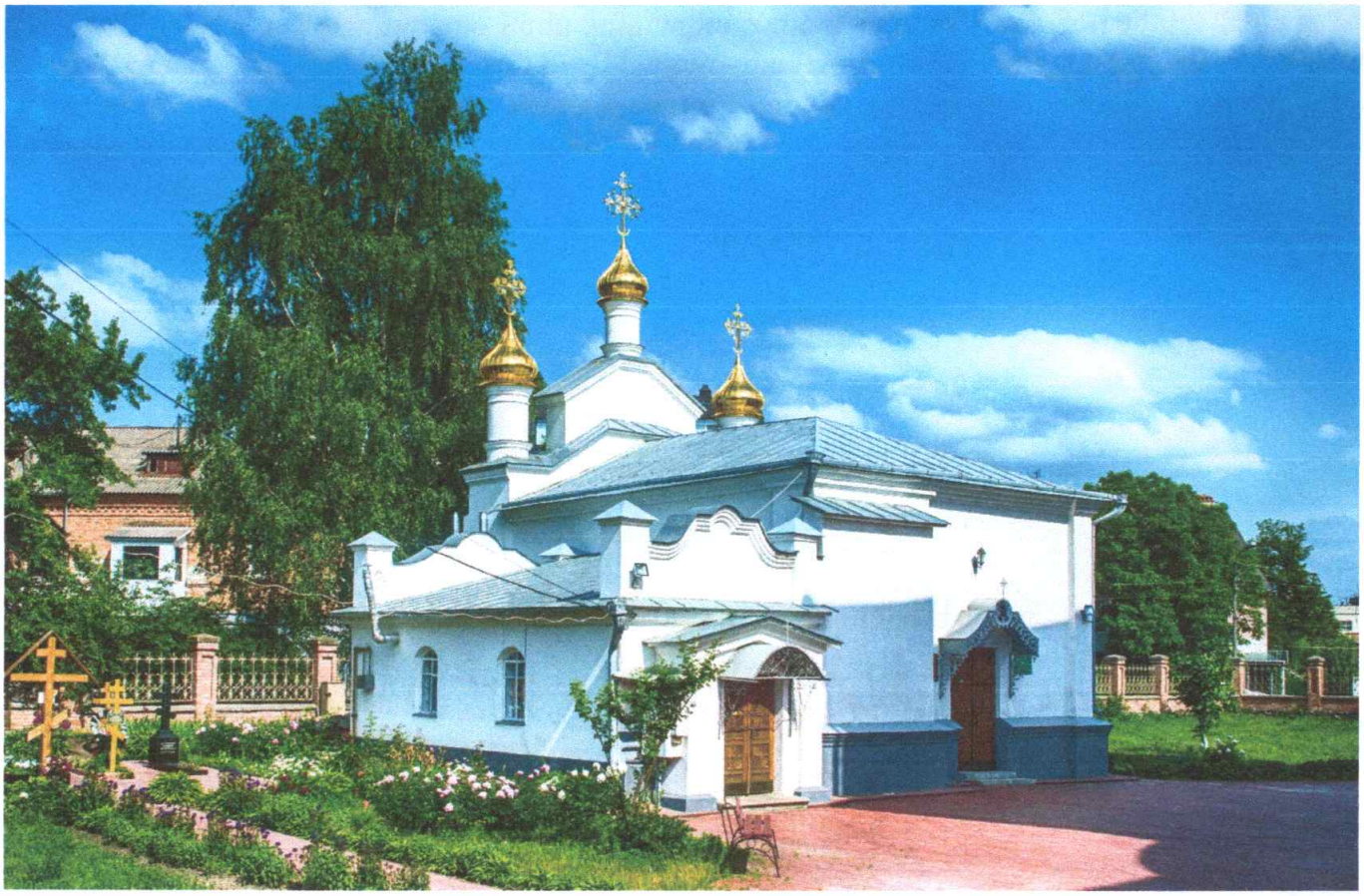
м. Біла Церква – 2023

ЗМІСТ

№ з/п	Найменування	Кількість аркушів
1	2	3
	Зміст	1
1.	**ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ**	
1.1.	**Облікова картка**	10
	Додатки:	-
	Диплом кандидата архітектури (копія)	1
1.2.	**Історична довідка**	22
	Додатки:	-
	Диплом кандидата архітектури (копія)	1
1.3.	**Акт стану збереження**	4
	Додаток:	-
	Диплом кандидата архітектури (копія)	1
1.4.	**Матеріали фотофіксації**	21
	Всього:	**61**

ОБЛІКОВА КАРТКА

пам'ятка архітектури національного значення

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. Б-1

м. Біла Церква – 2023

ОБЛІКОВА КАРТКА

I. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ

Найменування об'єкта

Миколаївська церква *(згідно з Постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР»)*

Храм на честь Святого Миколая (рекомендована)

Дата утворення об'єкта

1702 *(згідно з Постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 Миколаївська церква (згідно з Постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР»)*

1706-1853 (рекомендовано)

Місцезнаходження:	*КОАТУУ 3210300000*
область	*Київська*
район	*Білоцерківський*
населений пункт (тип та назва)	*Місто Біла Церква*
район населеного пункту (за наявності)	-
адреса (тип та назва вулиці, номер будинку)	*вул. Млинова, 10, літ. Б-1*
GPS координати	*49.79317856302602, 30.115510500764827*

Орієнтовна територія об'єкта: площа, опис меж

Територія пам'ятки S= 0,9075 га, кадастровий номер 3210300000:04:019:0100.

Територія пам'ятки обмежена новозбудованою огорожею. З півночі - проїжджа частина вул. Міліцейської, зі сходу вул. Млинова, з півдня - пам'ятник Тарасу Шевченко і площа перед собором, з південного заходу і заходу житлова і адміністративна забудова по вул. Ярослава Мудрого.

Миколаївська церква розташовується в межах історичного ареалу м. Біла Церква і перебуває в комплексній охоронній зоні.

Миколаївська церква входить до заповідної археологічної зони, яка охоплює район колишнього дитинця давньоруського Юр'єва в межах Замкової гори та «Малого міста», територію кварталу, в межах якого розташовані Преображенський собор та Миколаївська церква, а також городище «Палієва гора» на території парку «Олександрія». Будь-яким будівельним роботам на цих територіях повинні передувати детальні археологічні дослідження.

***Додаються графічні матеріали**

Додаток 1. Схема розташування пам'ятки в розпланувальній структурі міста
Додаток 2. Схема розташування в межах території пам'ятки згідно планів БТІ
Додаток 3. Зони охорони пам'яток культурної спадщини. Основне креслення М1:2000. Фрагмент

Тип об'єкта

☒ **споруда**
☐ комплекс
☐ визначне місце

Вид об'єкта

☐ археологічний
☐ історичний
☐ монументальне мистецтво
☒ **архітектура**
☒ **містобудування**
☐ садово-паркове мистецтво
☐ ландшафт
☐ наука і техніка

Категорія

☒ **пам'ятка національного значення**
☐ пам'ятка місцевого значення

Форма власності

☐ приватна
☒ **комунальна**
☐ державна
☐ не відомо

Власник

Білоцерківська міська рада, ЄДРПОУ 26376300,
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 15,

Уповноважений власником орган - відсутній

Користувач- відсутній

II. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА

Опис території, на якій знаходиться об'єкт

☒ **історичний центр**
☐ міський ландшафт
☐ сільський ландшафт
☐ індустріальний ландшафт
☐ паркова (зелена) зона
☐ сільськогосподарські землі
☐ заповідні території
☐ ліс
☐ дно водних об'єктів
☐ Інше

Роль об'єкта в навколишньому середовищі

- ☐ об'єкт домінує / є домінантою
- ☐ частина регулярної забудови
- ☒ **видимий при безпосередньому наближенні**
- ☐ вгадується (простежуються окремі елементи)
- ☐ об'єкт відмічений на місцевості (трасування тощо)
- ☐ сліди об'єкта на поверхні відсутні
- ☐ інше

Просторові характеристики об'єкта

Довжини *(макс.)*	*14,85 м*	Ширина *(макс.)*	*14,80 м*	Висота *(макс.)*	*2,80-4,70 м*

Культурна цінність об'єкта

☐	археологічна	☐	типовий	☐	рідкісний
		☐	значний	☐	унікальний
☒	**історична**	☐	типовий	☐	рідкісний
		☒	**значний**	☐	унікальний
☐	монументальне мистецтво	☐	типовий	☐	рідкісний
		☐	значний	☐	унікальний
☒	**архітектура**	☐	типовий	☐	рідкісний
		☒	**значний**	☐	унікальний
☒	**містобудування**	☐	типовий	☐	рідкісний
		☒	**значний**	☐	унікальний
☐	садово-паркове мистецтво	☐	типовий	☐	рідкісний
		☐	значний	☐	унікальний
☐	культурний ландшафт	☐	типовий	☐	рідкісний
		☐	значний	☐	унікальний
☐	наука і техніка	☐	типовий	☐	рідкісний
		☐	значний	☐	унікальний

Оцінка автентичності та цінності об'єкта з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

Враховуючи вимоги Порядку визначення категорій пам'яток, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 452, слід визначити, що споруда ***зберегла свою автентичність*** *та* ***має*** *наступні* ***ознаки:***

- ***безпосередньо пов'язана з діяльністю*** *шляхетського графського роду Браницьких.*
- ***є витвором зниклого мистецького стилю*** *пізнього класицизму в архітектурі.*

Стислий опис характерних властивостей об'єкта, що становлять його історико-культурну цінність

Храм на честь Святого Миколая найстаріша культова споруда, пов'язана з релігійним життям громади в м. Біла Церква.

Пам'ятка є характерним зразком споруд стилю пізнього класицизму, відмічених високим рівнем художньої і технічної майстерності.

- ***Фасади:** капітальні стіни в межах збереженого історичного об'єму.*

Перелік складових (для комплексу, ансамблю)- відсутні

Функціональне використання

Історичні (первісні) функції

- ☐ державно-адміністративні установи
- ☐ науково-освітні установи
- ☐ культурні установи
- медичні установи
- ☐ фінансово-економічні установи
- ☐ житлові
- ☐ промислові та виробничі
- ☐ інженерно-транспортні
- ☐ фортифікаційні та військово-інженерні
- ☒ **культові**
- ☐ монументи
- ☐ поховання та некрополі
- ☐ Інше

Сучасна функція
Культова споруда

Відповідність сучасної функції вимогам охорони

- ☐ сприяє збереженню
- ☒ **завдає незначної шкоди**
- ☐ завдає значної шкоди
- ☐ потребує беззастережної зміни користувача

Перелік негативних чинників (загроз), що позначаються на об'єкті

Основними негативними чинниками є:

1) *Відсутність гідроізоляції фундаментів пам'ятки;*
2) *Деструкція полотна вимощення по периметру пам'ятки;*
3) *Розтріскування товстошарового цементного тиньку в опорядженні фасадних площин пам'ятки.*

Рекомендований режим використання об'єкта культурної спадщини

Забезпечується:

- *Збереження пам'яток та їх складових, утримання в належному технічному стані.*
- *Сприятливий для пам'яток гідрологічний режим, пожежна безпека, захист від динамічних навантажень та інших негативних техногенних і природних впливів.*
- *Санація від утилітарної дисгармонійної забудови, яка не відповідає функціональному призначенню пам'яток та негативно впливає на їх візуальне сприйняття.*

Забороняється:

- *Будь-яка містобудівна діяльність, яка негативно впливає на стан пам'яток.*
- *Прокладання комунікацій, інженерних мереж, які порушують підземні частини пам'яток або гідрологічний режим території, встановлення повітряних ліній електромереж.*
- *Нове будівництво, земляні роботи, не пов'язані з реставрацією та реабілітацією пам'яток, прокладенням чи реконструкцією інженерних мереж, необхідних для функціонування пам'яток.*
- *Розміщення зовнішньої реклами та малих архітектурних форм, що заважають огляду пам'яток.*

Дозволяється:

- *Проведення ремонтно-реставраційних та реабілітаційних робіт на пам'ятках, які виконуються відповідно до вимог чинного законодавства, державних стандартів, норм та правил.*
- *Проведення поточних ремонтів на пам'ятках.*
- *Санація території пам'яток від малоцінної утилітарної забудови.*
- *Реконструкція інших будівель і споруд, розташованих на території пам'яток, без збільшення їх висотних параметрів та габаритів в плані, а також компенсаційне будівництво замість знесених малоцінних та дисгармонійних будівель у рамках проєкту регенерації території пам'яток.*
- *Проведення робіт з благоустрою, упорядження та озеленення території.*
- *Догляд за зеленими насадженнями, заміна або регулювання крон дерев, що перекривають види на пам'ятку.*
- *- Реконструкція й будівництво необхідних для експлуатації пам'яток інженерних мереж*

Джерела та література

1. ***Біла Церква***. Шлях крізь віки. Біла Церква: Буква. 1994.
2. ***Памятники*** градостроительства и архитектуры Украинской ССР : ил. справ.-кат. : в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. – . – Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 128
3. ***Стародуб О., Чернецький Є., Бондар А., Ярмола О.*** Будівельна історія Білої Церкви XI-XXI століть. Біла Церква: Видавництво Пшонківський О. В. 2017. –.–
   Т. 1. Від середньовічного граду до сучасного міста. 2017
   Т. 2. Сучасне місто: розбудова. 2017
4. ***Стародуб О. В.*** Короткий нарис історії м. Біла Церква // Наукові за-писки Білоцерківського краєзнавчого музею. Вип. 1. Біла Церква. 1995.
5. ***Федотов В. М.*** Біла Церква: нотатки архітектора міста. Біла Церква. 1998.

ПІДПИСИ

Розробник:

Директор
ТОВ «Реставраційно-
технологічний центр» Аліса СВЯТИНА

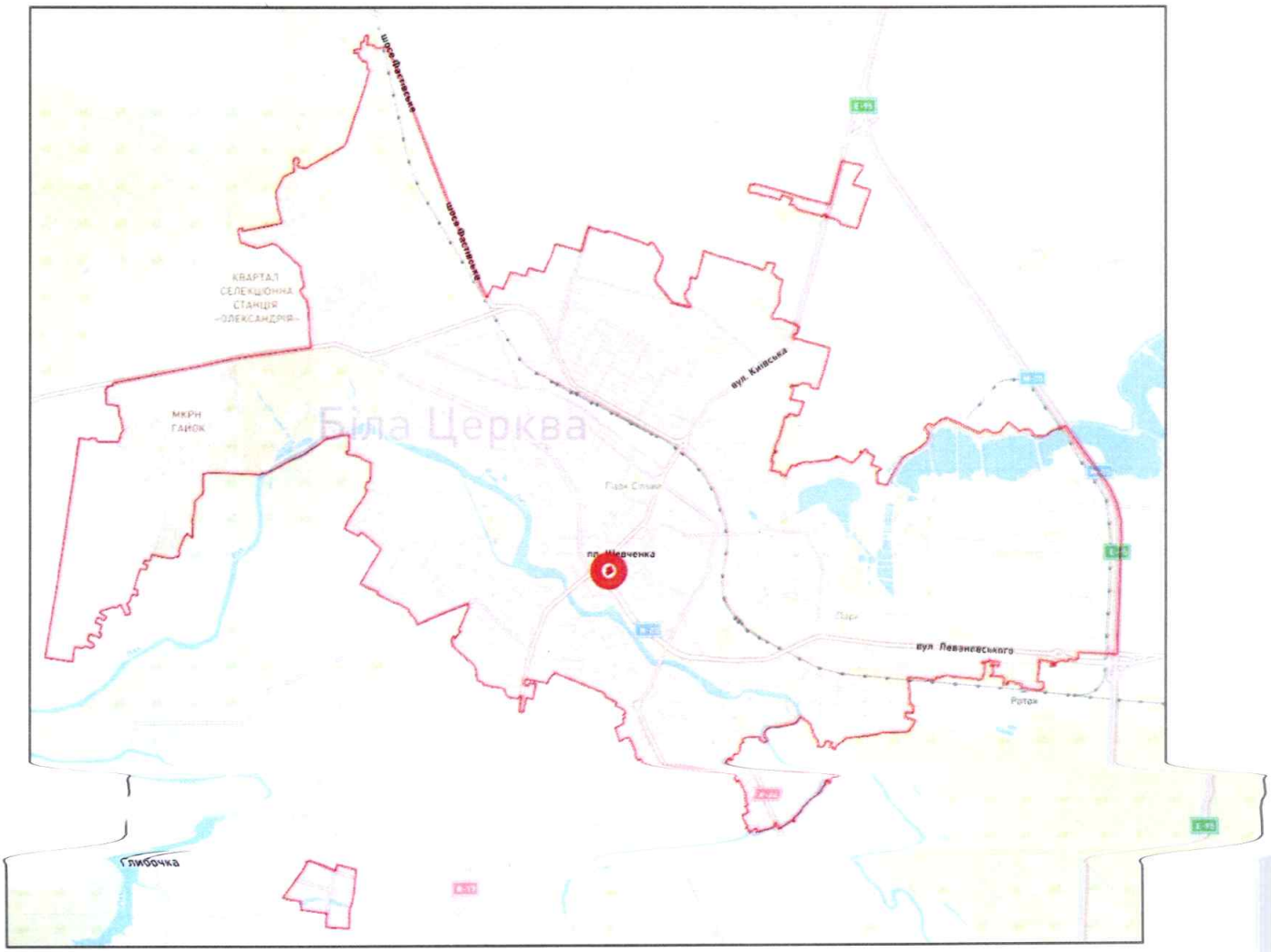
Магістр мистецтвознавства,
кандидат архітектури Анатолій ІЗОТОВ

Посадова особа органу охорони культурної спадщини, повноваження якого поширюється на територію розміщення відповідного об'єкта
Директор
Департаменту культури та туризму
Київської обласної державної адміністрації Анна КУЦЕНКО

Дата складання
28 листопада.2023 р.

Додаток 1

Схема розташування пам'ятки в розпланувальній структурі міста

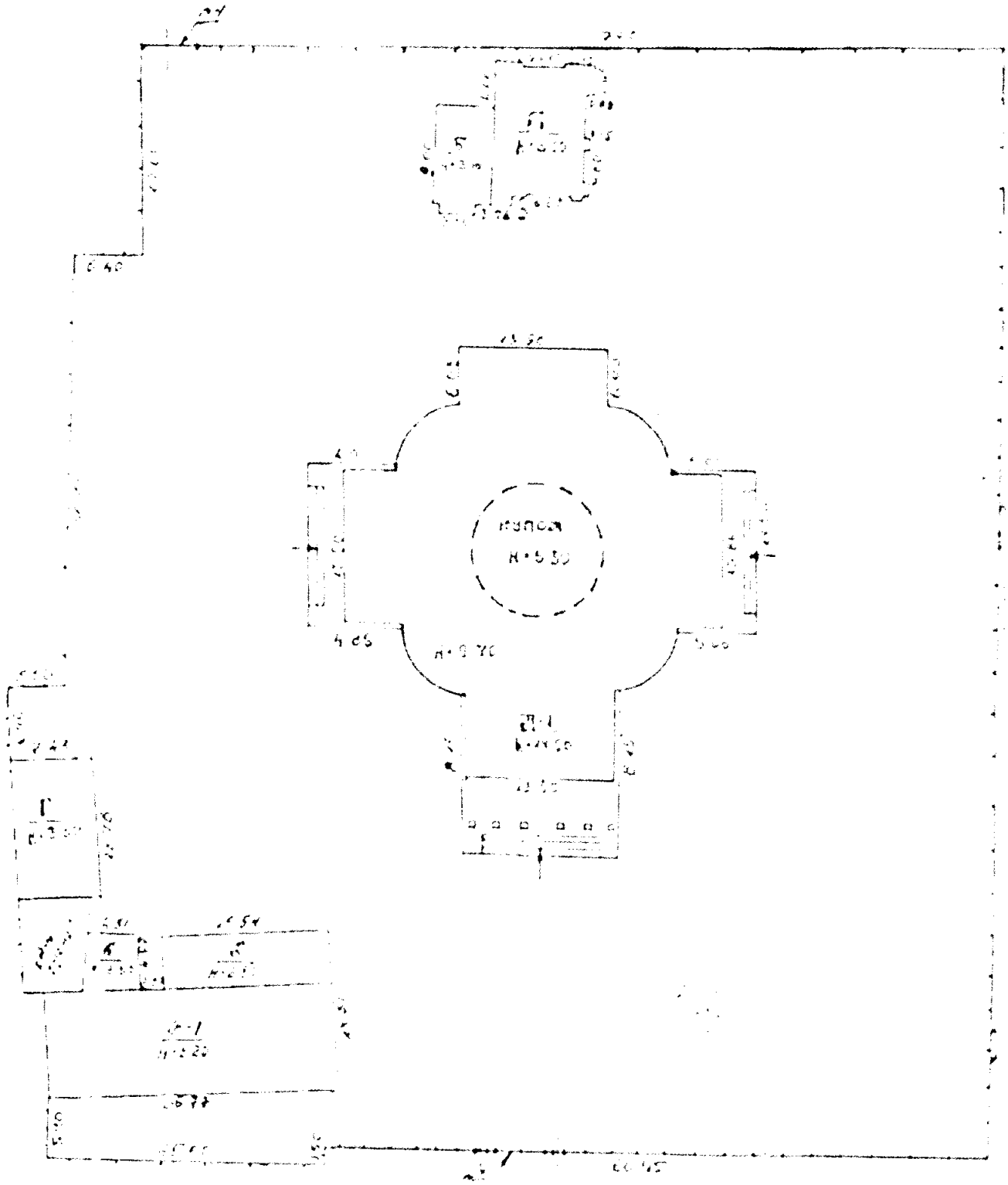

Експлікація

Об'єкт дослідження

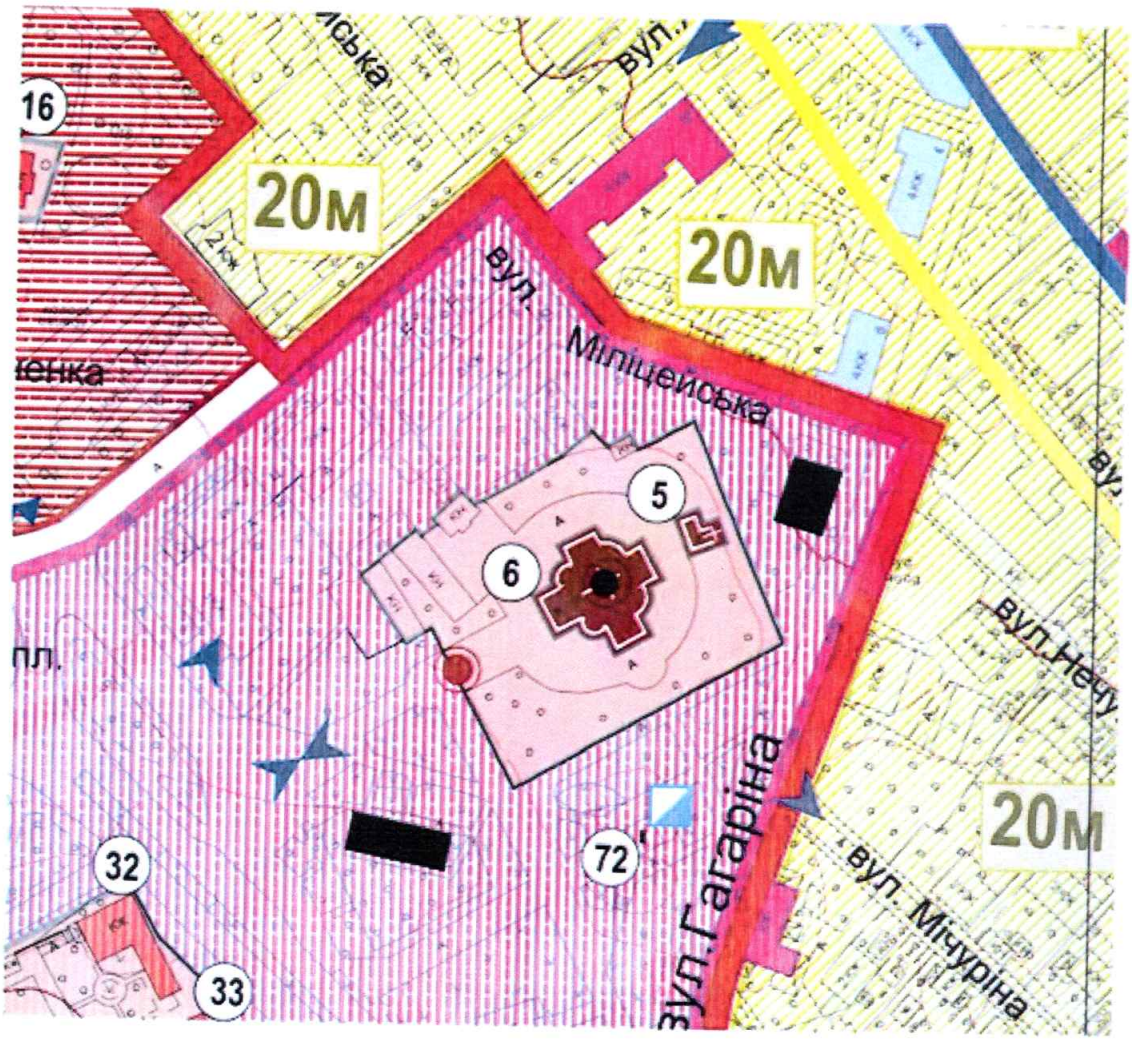
Додаток 2

Схема розташування в межах території пам'ятки згідно планів БТІ

Додаток 3

Зони охорони пам'яток культурної спадщини.
Основне креслення М1:2000. Фрагмент

Умовні позначення:

- Пам'ятки архітектури та містобудування національного значення
- Пам'ятки архітектури та містобудування місцевого значення
- Пам'ятки архітектури національного значення " Миколаївська церква"
- Території пам'яток культурної спадщини (крім пам'яток археології)
- Межі історичних ареалів
- Рядові історичні будівлі та споруди
- Комплексна охоронна зона пам'яток культурної спадщини
- Зона регулювання забудови з граничною допустимою висотою забудови 20 м
- Охоронні зони пам'яток культурної спадщини
- Охоронні зони пам'яток археології
- Межі територій пам'яток археології

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

ДК №049100

видано

Ізотову
Анатолію Олександровичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *12 листопада 2008* року (протокол № *28-08/6*)

м. Київ

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради
Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства культури і туризму України
на підставі прилюдного захисту дисертації

Ізотову
Анатолію Олександровичу
присуджено науковий ступінь

КАНДИДАТА
архітектури
зі спеціальності
теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Голова спеціалізованої вченої ради

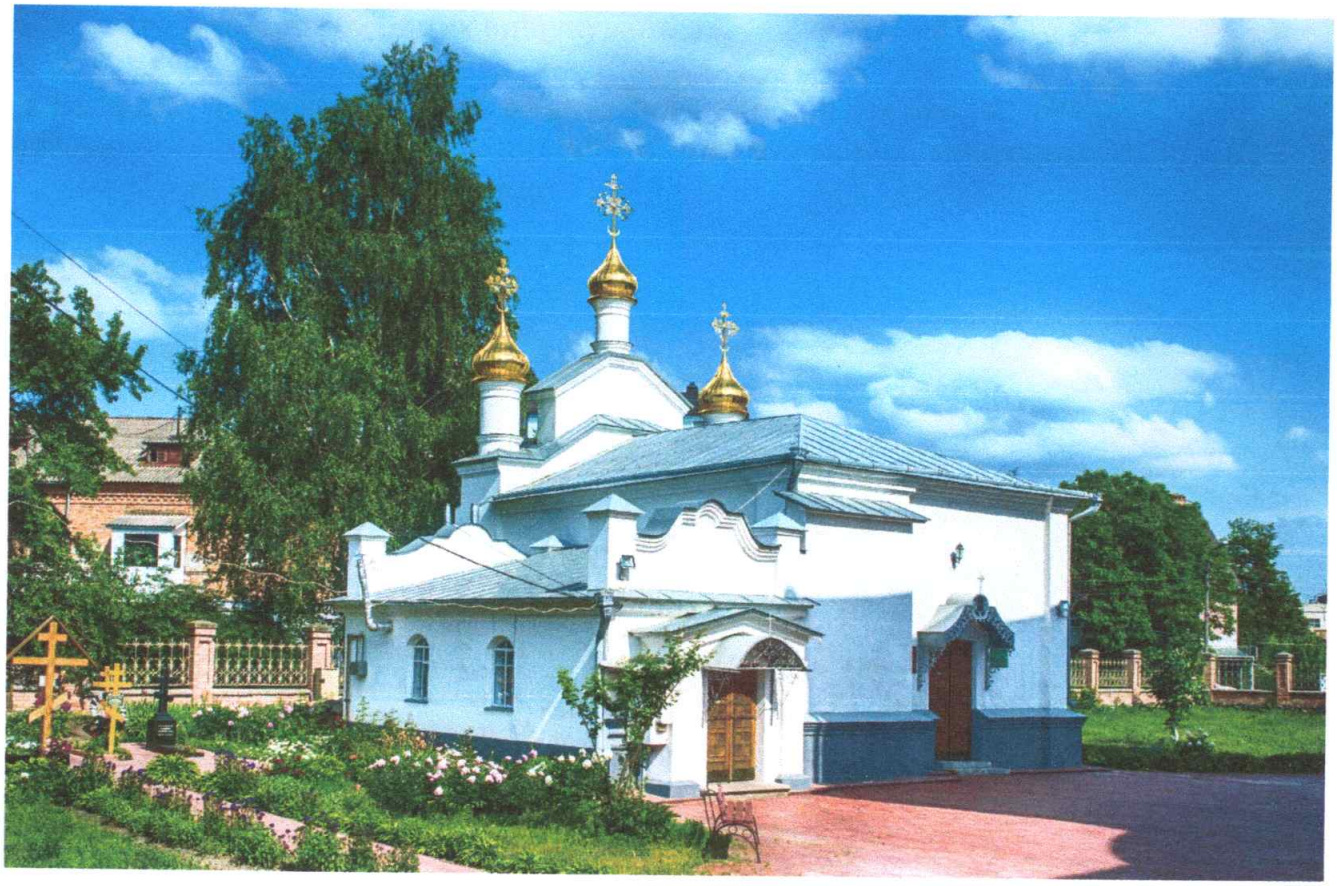
Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ДК №049100

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ.
ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

пам'ятка архітектури національного значення

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. Б-1

м. Біла Церква – 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ 14

ТЕКСТОВА ЧАСТИНА 15

Загальні дані 15

Дані історико-архівних та бібліографічних досліджень, архітектурних, інженерних та містобудівних вишукувань 16

Інформація про автентичність об'єкта, його цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду 19

ДЖЕРЕЛА 20

Архівні матеріали 20

Бібліографічні матеріали 20

ІЛЮСТРАТИВНА ЧАСТИНА 21

Перелік ілюстрацій 21

ІЛЮСТРАЦІЇ 22

Диплом кандидата архітектури (копія) 35

Загальні дані

Дана історична довідка складена в рамках розробки облікової документації на Миколаївську церкву з метою подальшої її включення у встановленому законодавством порядку до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Згідно з постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР споруду було взято на держаний облік як пам'ятку архітектури національного значення – «Миколаївська церква» (охоронний № 41).

Споруда, яка досліджується, розташований за адресою: вулиця Млинова, будинок 10, літ. Б-1 в місті Біла церква Київської області.

Дані історико-архівних та бібліографічних досліджень, архітектурних, інженерних та містобудівних вишукувань*

25 серпня 1706 року. Закладання кам'яного храму, який було освячено на честь Святого Миколая. Дата закладення цього храму стала відома зі знайденого у **1842 році** при розбиранні підмурівка північної сторони храму білого вапнякового каменю на якому було вирізьблено хрестоподібне заглиблення, в якому був свинцевий ящик із святими мощами і мідна табличка з наступним написом: *«Во имя Отца и Сына Св. Духа основалася сия церковь в честь и память Святителя Христова Николая, при державе Великого Государя, Царя и Великого Князя Петра Алексеевича и благородного Иоанна Степановича Мазепы, Гетмана войска Его Царского Пресветлого Величества и благородного раба Божия Константина Мокиевского, основателей храма сего, при Святительстве же его милости Отца Варлаама Ясинского, Митрополита Киевского и Галицкого, и всея России и положены суть зде мощи Святых мученик – Анфима, Артемия и Св. Великомученицы Варвары, в лето 1706-е, месяца Августа 25 дня»*. Проте храм добудовано не було. Планувалося побудувати п'ятидільний, хрещатий в плані храм розмірами близько 27,0х19,0 м.

1708-1709 роки. Будівництво храму закладеного 1706 року було зупинене. Недобудованим храм стояв близько п'яти років, поки, з поверненням польської адміністрації до Білої Церкви, до неї не повернувся й греко-католицький деканат. Всі міські храми за часів полковника Палія і його наступників (протягом 1702-1715 рр.) були православними, тому декан Роман Потоцький був вимушений звернути увагу на незакінчену будівлю і обрати її соборним греко-католицьким храмом до кращих часів. Саме греко-католики, мабуть й добудували два приділи, а на третьому звели дерев'яну дзвіницю. Декан Роман Потоцький висвятив південний приділ також на честь святого Миколая.

1797 рік. При пожежі згоріла дерев'яна баня і покрівля храму до самого склепіння. Після цього храм покрили соломою.

1828 рік. В описі храму значиться: *«...состоящая каменная большая недоделанная церковь, в нутре длиною тридцать четыре аршина в ширину двадцать восем с половиною, в вышину не щитая в земли фундамента зделано в самом виде входя в большие двери двенадцать, по сторонам девять аршин, стена вокруг толщиною в три аршина, в структуре крыжовые, дверей четыре, первые и другие от запада, третью и четвертые от юга, окон праздных тринадцать, в которой три предела, первый в хода внутре на восток без склепиня, на котором зделана колокольня, крышею деревяною, другой по леву сторону от запада засклеплен с дверми на железных завесах порядочно, окон в нем четыре чистого стекла за решеткою железною, в котором всегда поставляется полковой церкви иконостас и имеется в нем богослужение, третий по праву сторону входя, от юга однопрестольный, храм святителя Николая Архиепископа Мир Ликийских чудотворца, крышею деревяною, на ней крест железный один, в ходовые двери один, на железных завесах, с внутренивим замком, окон в нем четыре чистого стекла за*

решеткою железною, пол вымощен сосновыми досками, в олтаре и пред иконостасом выложен кирпичем (...)».

1831 рік. З храму вітром знесло солом'яний дах. Тоді, зважаючи на дощову погоду, священик дозволив мирянам наново перекрити храм.

1838 рік. З'являється зображення старого храму, коли він ще існував. Один із її дослідників – викладач Київського університету Бутник-Сіверський, писав, що у 1838 р. неподалік Миколаївського храму Ольга Браницька будує Преображенський собор, дзвіницю якої було збудовано серед руїн вівтарної частини якогось старовинного храму.

1839 рік. Після освячення Преображенського собору храм на честь Святого Миколая припинив своє існування. Північну частину його розібрали, а південна (нинішній храм) залишилася в руїнах. Тоді ж було знайдено підмурки і дерев'яного храму.

1851 рік. Південний приділ мав вигляд руїн за свідченням о. Петра Лебединцева, який відвідував тоді Білу Церкву.

Разом з Преображенським собором Миколаївський храм був окрасою–Соборної площі. У цей час храм набуває сучасного вигляду та прикрашається монументальним живописом, авторство якого не встановлено.

1846 рік. Павло Должиков, який мандрував з комерційною метою по Київській і Волинській губерніях зазначав у своїх спогадах: *«В нынешней церковной ограде собора и вне оной лежат развалины иной каменной древней церкви, в свое время неоконченной, которую, как можно судить по остаткам, предполагали построить в больших размерах. Один из приделов ея сохранился доныне и чем-то занят (...)».*

1852 рік. Розпочато відновлення південного приділу настоятелем собору Преображення Господнього священиком Петром Гавриловичем Лебединцевим.

27 січня 1853 року. Освячення храму. З цього часу храм на честь Святого Миколая стає теплим храмом парафії Преображення Господнього.

1902 рік. Згідно з описом храму, зробленим законоучителем Білоцерківської гімназії священиком М. Шараєвським, у храмі було два старовинні неповні іконостаси, датовані першою чвертю XVIII століття – із точною копією ікон головного іконостасу Київського Софіївського собору.

Серпень 1903 року. В акті огляду храму професором Київської духовної академії Миколою Петровим зазначалось: *«В настоящем своем виде эта маленькая церковь состоит из двух отделений, левого без алтаря и правого — с алтарем, разделенных между собой массивною продольною стеною в три аршина ширины, с проходною аркою в середине ее. Эта массивная стена и составляет, собственно, остаток Мазепинской постройки, тогда как остальные стены обоих отделений – позднейшей кладки XIX века. Южная и западная стены правого отделения, шириною в 1½ аршина, выведены в 1852 году тогдашним Белоцерковским протоиереем П. Г. Лебединцевым, а стены левого отделения – западная, северная и восточная, шириною в 1 аршин, выведены, по словам старожилов, лет 20 тому назад бывшим настоятелем Белоцерковского собора протоиереем Ромаскевичем (1880-ті роки).*

Правое отделение постройки соответствует правому приделу трехпрестольной Мазепинской церкви, хотя едва ли вполне совпадает с ним».

1927 (1928 (?) рік. Храм на честь Святого Миколая було закрито. Споруду передали Білоцерківському музею.

Перша половина 1941 року. Спроба переобладнати храм під потреби Білоцерківського обласного архіву.

1941-1943 роки. В храмі проводились богослужіння. Парафіяни під час богослужінь збирали пожертви на відбудову Преображенського собору, що постраждав від бомбардування 1941 року.

1956 рік. В архівних джерелах є посилання, що пам'ятку відремонтували і прилаштували під міський архів.

1964 рік. Храм на честь Святого Миколая не використовувався. Необхідно було провести капітальний ремонт на суму 10000 карбованців.

1967 рік. За рахунок орендарів було проведено ремонт храм на суму 400 карбованців, після цього в споруді розмістили міський архів.

1998 рік. Храм повернуто мирянам, разом з собором на честь Преображення Господнього.

1994 рік. Храм ввійшов до новоутвореної Білоцерківсько-Богуславської єпархії Української Православної Церкви (Московського Патріархату). Почалася реставрація та відновлення інтер'єрів храму.

2012 рік. Повністю завершені реставраційні роботи храму.

Листопад 2023 року. Храм функціонує за первісним призначенням.

Інформація про автентичність об'єкта, його цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

Храм на честь Святого Миколая найстаріша культова споруда, пов'язана з релігійним життям громади в м. Біла Церква.

Пам'ятка є характерним зразком споруд стилю пізнього класицизму, відмічених високим рівнем художньої і технічної майстерності.

- ***Фасади:*** *капітальні стіни в межах збереженого історичного об'єму.*

Беручи до уваги викладене, а також критерії Порядку визначення категорій пам'яток, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 452, Миколаївська церква **зберегла свою автентичність** та **має** наступні **ознаки**:

- ***безпосередньо пов'язана з діяльністю*** *шляхетського графського роду Браницьких.*
- ***є витвором зниклого мистецького стилю*** *пізнього класицизму в архітектурі.*

Директор ТОВ «Реставраційно-технологічний центр» Аліса СВЯТИНА

Магістр мистецтвознавства, кандидат архітектури Анатолій ІЗОТОВ

ДЖЕРЕЛА

Архівні матеріали

Центральний державний історичний архів (Київ)

1. ***Ф. 127.*** Оп. 1023, Спр. 34.
2. ***Ф. 127***, Оп. 77, Спр. 5, Арк. 1-2.
3. ***Ф. 1396***, Оп. 1, Спр. 88.
4.

Державний архів Київської області

5. ***Ф. Р-2225***, Оп. 1, Спр. 10, арк. 184.
6. ***Ф. 5418***, Оп. 1.- спр. 10 (1947).
7. ***Ф. 5418***, Оп. І.-спр. 190 (1964).
8. ***Ф. 5418***, Оп. 1, Спр. 293 (1967).
9. ***Ф. 5418***, Оп. 1, Спр. 339 (1968).

Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

10. ***Ф.278***, №467. Фото 28

Бібліографічні матеріали

1. ***Біла Церква***. Шлях крізь віки. Біла Церква: Буква. 1994.
2. ***Материалы*** обследования памятников архитектуры Киевской области в 1952 г. [Изоматериал] : чертежи, синька, калька / Респ. спец. науч.-реставрац. произв. мастерские, науч.-исслед. и проект. сектор ; начальник сектора Г. И. Говденко ; рук. группы В. В. Пурм ; обмер: Сикорский, Штолько. - [Б. м.: [б. в.], 1952. - 9 л. : черт. (синька) + 3 л.: черт. (калька)
3. ***Памятники*** градостроительства и архитектуры Украинской ССР : ил. справ.-кат.: в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. – . –
   Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 128.
4. ***Свод памятников*** истории и культуры народов СССР по Киевской области. КиевВНИИТАГ. 1990 [ДНАББ ім. В.Г. Заболотного]
5. ***Срібняк М.Л., Федотов В.М.*** Біла Церква. Київ. 1966.
6. ***Стародуб О.*** Архітектори та будівельники Білої Церкви (кінець ХУІІІ – початок ХХ ст.) // Білоцерківський біографічний словник. Матеріали. Біла Церква. 2012.
7. ***Стародуб О. В.*** Короткий нарис історії м. Біла Церква // Наукові за-писки Білоцерківського краєзнавчого музею. Вип. 1. Біла Церква. 1995.
8. ***Стародуб О., Чернецький Є., Бондар А., Ярмола О.*** Будівельна історія Білої Церкви XI-XXI століть. Біла Церква: Видавництво Пшонківський О. В. 2017. –.–
   Т. 1. Від середньовічного граду до сучасного міста. 2017.
   Т. 2. Сучасне місто: розбудова. 2017.
9. ***Федотов В. М.*** Біла Церква: нотатки архітектора міста. Біла Церква. 1998.
10. ***Чернецький Є.*** Білоцерківщина: церква Преображення Господнього в м. Білій Церкві (1833-1917) // Християнське буття України. Біла Церква, 2001.
11. ***Церкви, сооруженные А.В. Браницкой*** // Киевские губернские ведомости. 1855. № 4. Часть неофициальная.

ІЛЮСТРАТИВНА ЧАСТИНА

Перелік ілюстрацій

Рис. 1. Портрет Івана Мазепи (1639 – 1709), відтворений науковцями та журналістами каналу 1+1. Джерело: myukraine.org.ua.

Рис. 2. Руїни Миколаївського храму. 1838 р. Малюнок Жемчужникова. З відкритих джерел.

Рис. 3. Печатка бургомістра м. Біла Церква із зображенням Миколаївського храму. З відкритих джерел

Рис. 4. Планъ околицъ мѣстечка Бѣлая Церковь Васильковскаго уѣзда. 1835. Фрагмент

Рис. 5. Викопіювання з плану міста Біла Церква за 1916 (?)

Рис. 6. Миколаївська церква. Вигляд з північного-заходу. План [Джерело: Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: ил. справ.-кат. : в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. –.Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 127Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 4 вересня 1941

Рис. 7. Соборна садиба у м. Біла Церква [Київська область]: ситуац. план [Изоматериал]: креслення, масштаб 1:500, ватман. – [Б. м.: [б. в.], 19--]. – 1 арк.; 21х29 см [ДНАББ імені В. Г. Заболотного]

Рис. 8. Миколаївська церква у м. Біла Церква [Київска область]. Дослідження : план розкопу, розріз І-І, зондаж №1, зондаж №2 [Изоматериал] : креслення, масштаб 1:20, 1:2, бумага. - [Б. м. : [б. в.], 19--]. - 1 арк. ; 53х38 см

Рис. 9. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області : північний фасад [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 10. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області : загальний вид [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 11. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області : фрагмент фасаду : ракурс з паркової зони[ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 12. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області : фрагмент фасаду з вхідними дверима [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 13. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області: фрагмент фасаду з вхідними дверима [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 14. Миколаївська церква. Середина XX ст. [Джерело: https://prirva.narod.ru/rus/bila/bila.html]

Рис. 15. Сучасний вигляд храму. 2023 рік. Фото Аліси Святини

Рис. 16. Сучасний вигляд храму. Північний фасад. 2023 рік. Фото Аліси Святини

Рис. 17. Сучасний вигляд храму. Східний фасад. 2023 рік. Фото з відкритих джерел

ІЛЮСТРАЦІЇ

Рис. 1. Портрет Івана Мазепи (1639 – 1709), відтворений науковцями та журналістами каналу 1+1. Джерело: myukraine.org.ua.

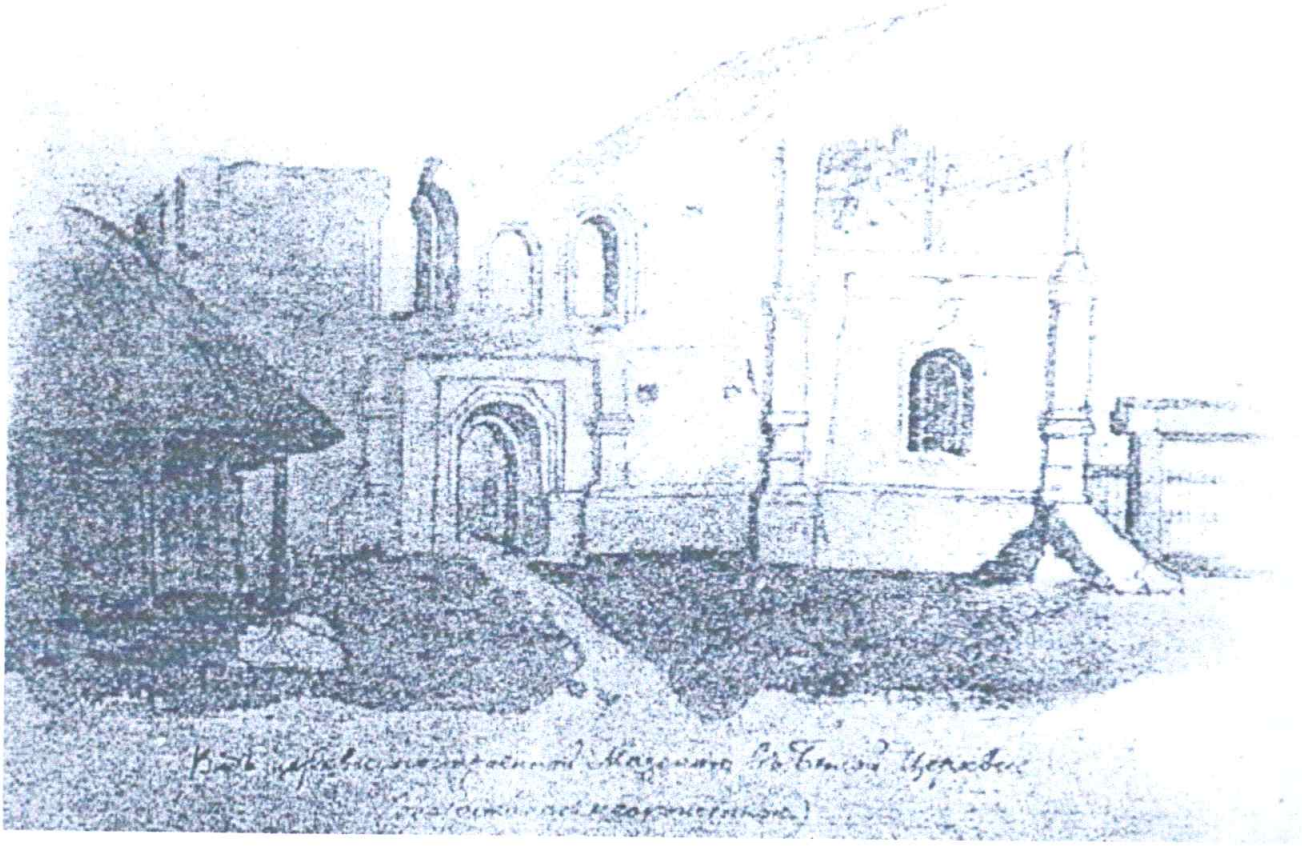

Рис. 2. Руїни Миколаївського храму. 1838 р.
Малюнок Жемчужникова. З відкритих джерел

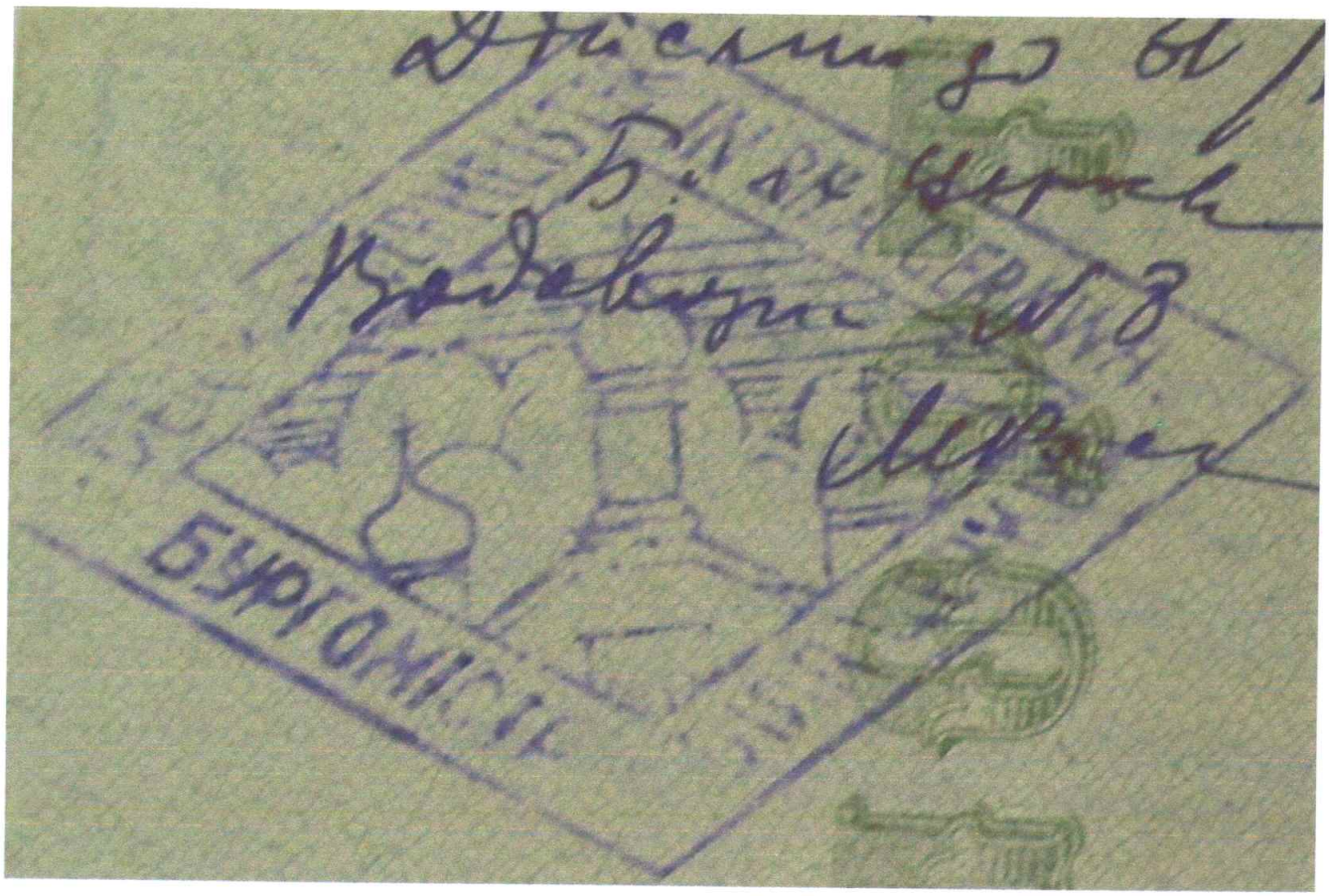

Рис. 3. Печатка бургомістра м. Біла Церква із зображенням
Миколаївського храму. З відкритих джерел

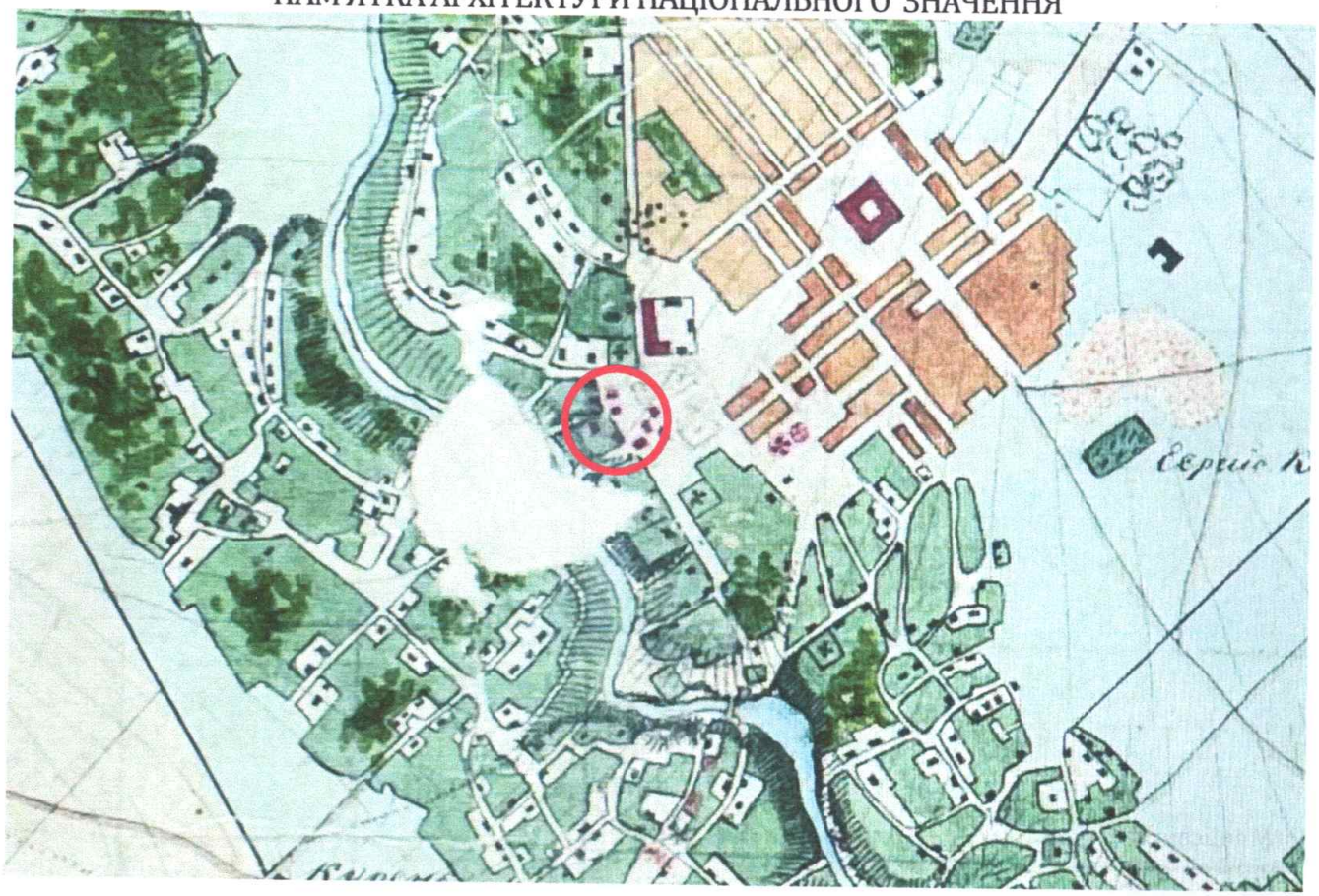

Рис. 4. Планъ околицъ мѣстечка Бѣлая Церковь Васильковскаго уѣзда. 1835. Фрагмент

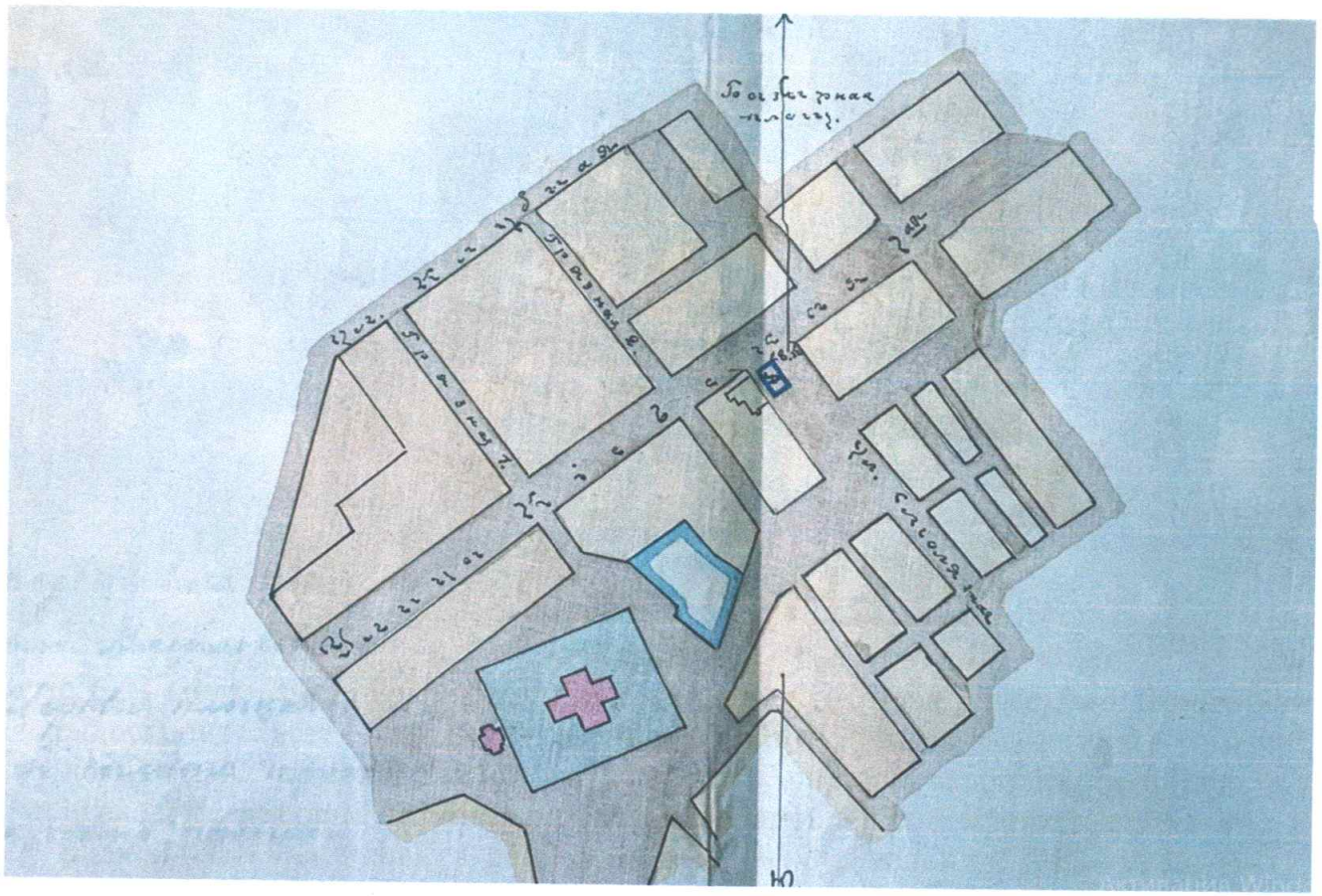

Рис. 5. Викопіювання з плану міста Біла Церква за 1916 (?)

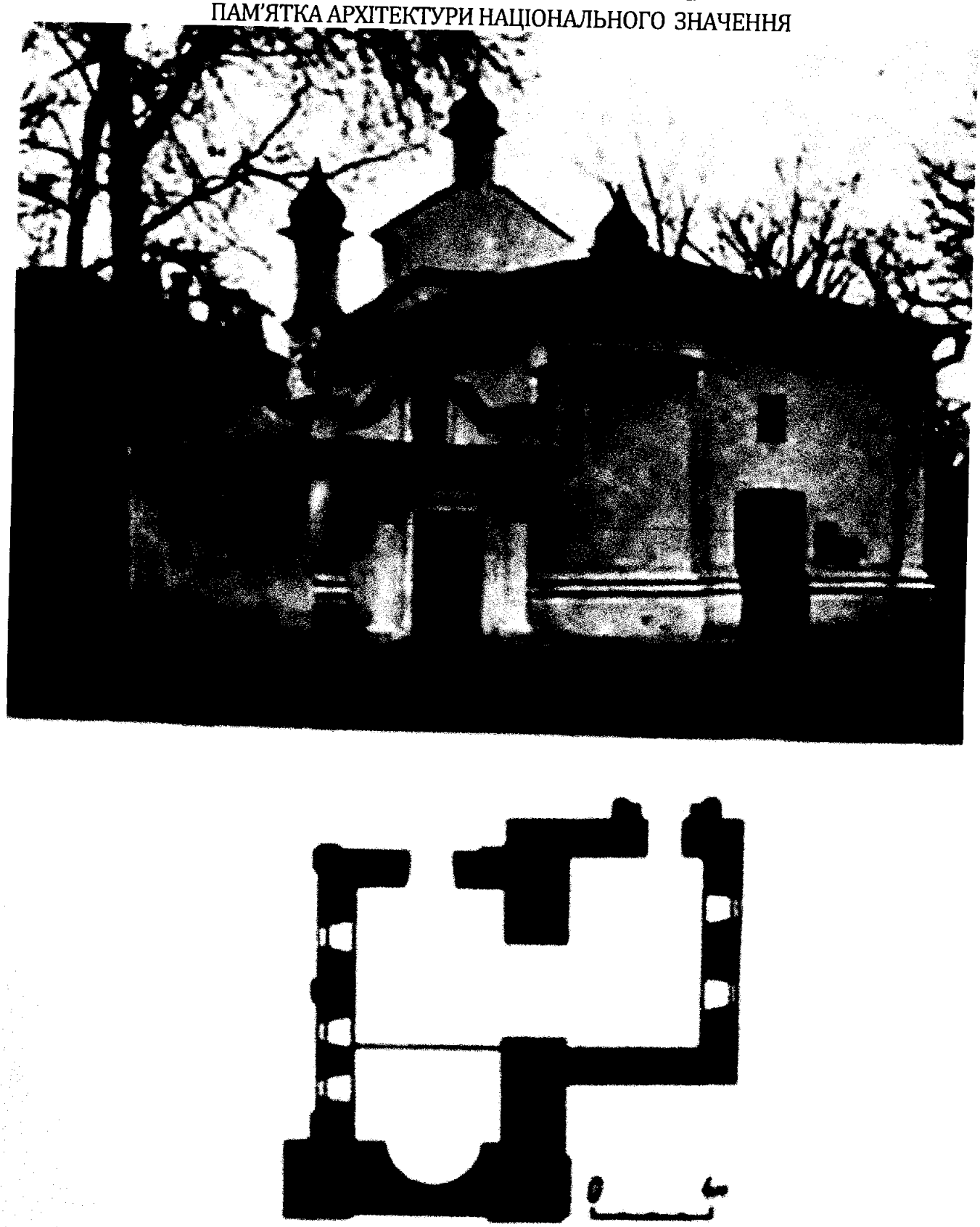

Рис. 6. Миколаївська церква. Вигляд з північного-заходу. План [***Джерело***: Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: ил. справ.-кат. : в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. – . – Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 127

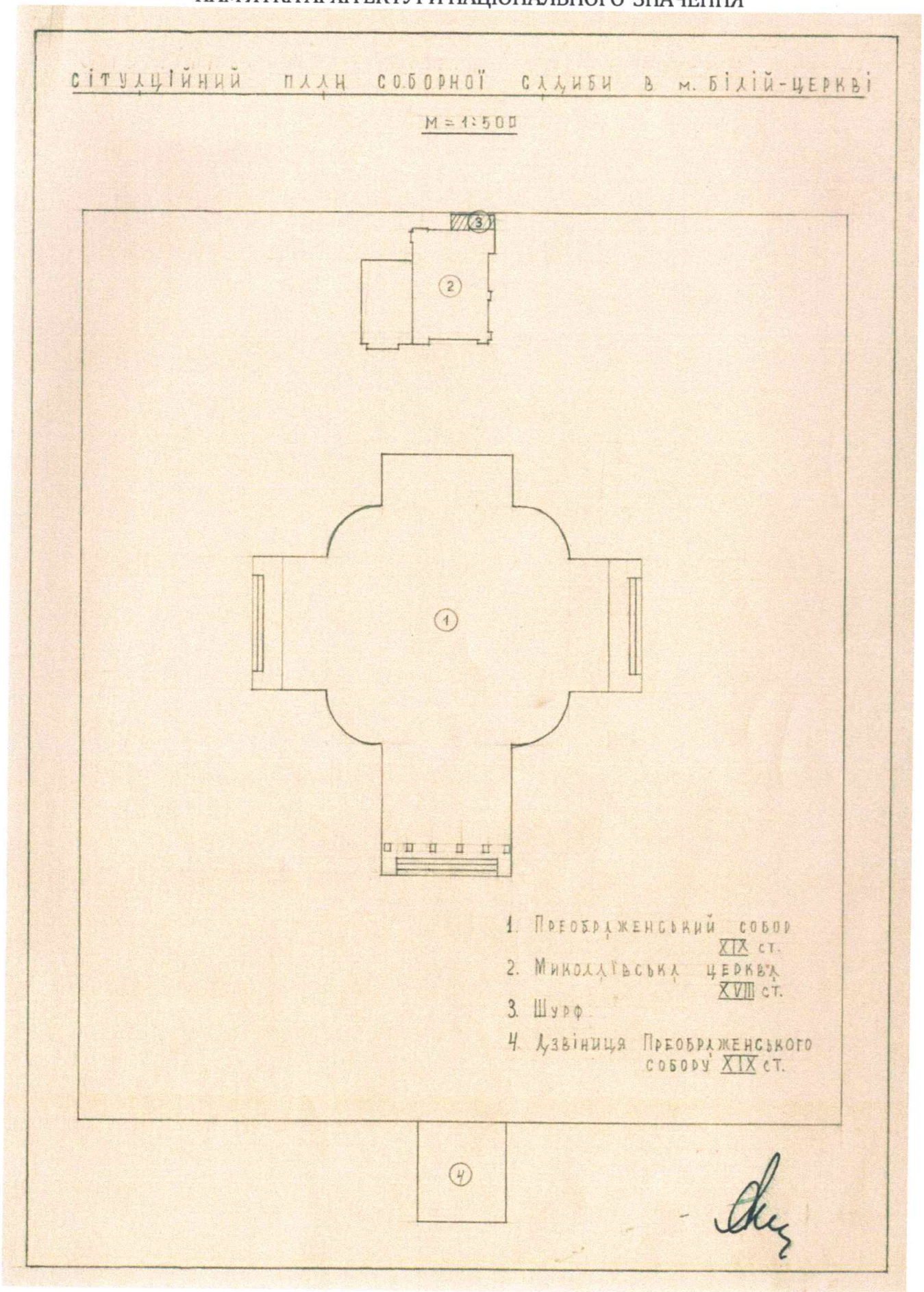

Рис. 7. Соборна садиба у м. Біла Церква [Київська область]: ситуац. план [Изоматериал]: креслення, масштаб 1:500, ватман. – [Б. м.: [б. в.], 19--]. – 1 арк.; 21х29 см [ДНАББ імені В. Г. Заболотного]

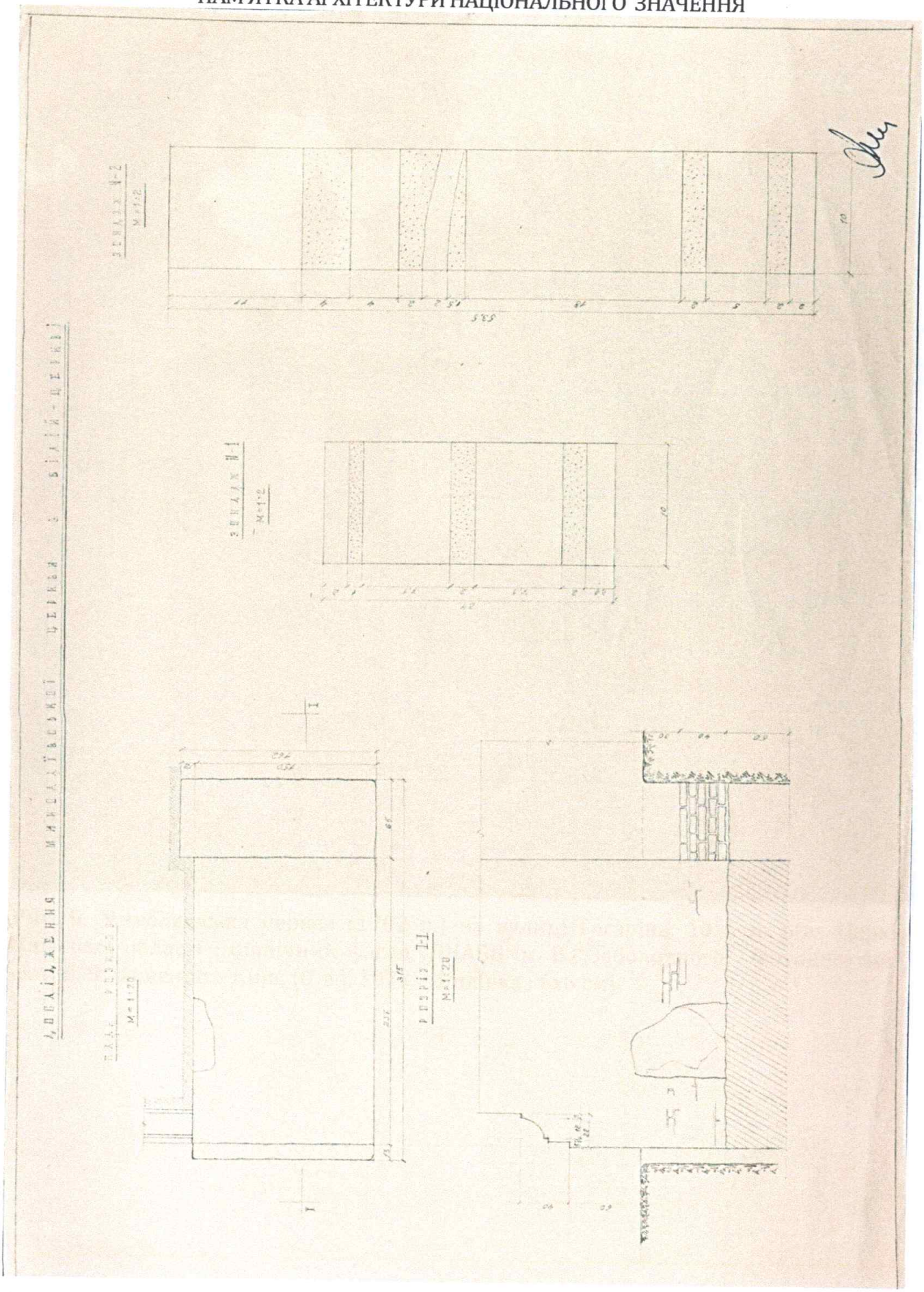

Рис. 8. Миколаївська церква у м. Біла Церква [Київска область]. Дослідження : план розкопу, розріз І-І, зондаж №1, зондаж №2 [Изоматериал] : креслення, масштаб 1:20, 1:2, бумага. - [Б. м. : [б. в.], 19--]. - 1 арк. ; 53х38 см

Рис. 9. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області : північний фасад [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ: [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 10. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області: загальний вид [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 11. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області: фрагмент фасаду: ракурс з паркової зони [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис. 12. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області : фрагмент фасаду з вхідними дверима [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. - Київ : [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

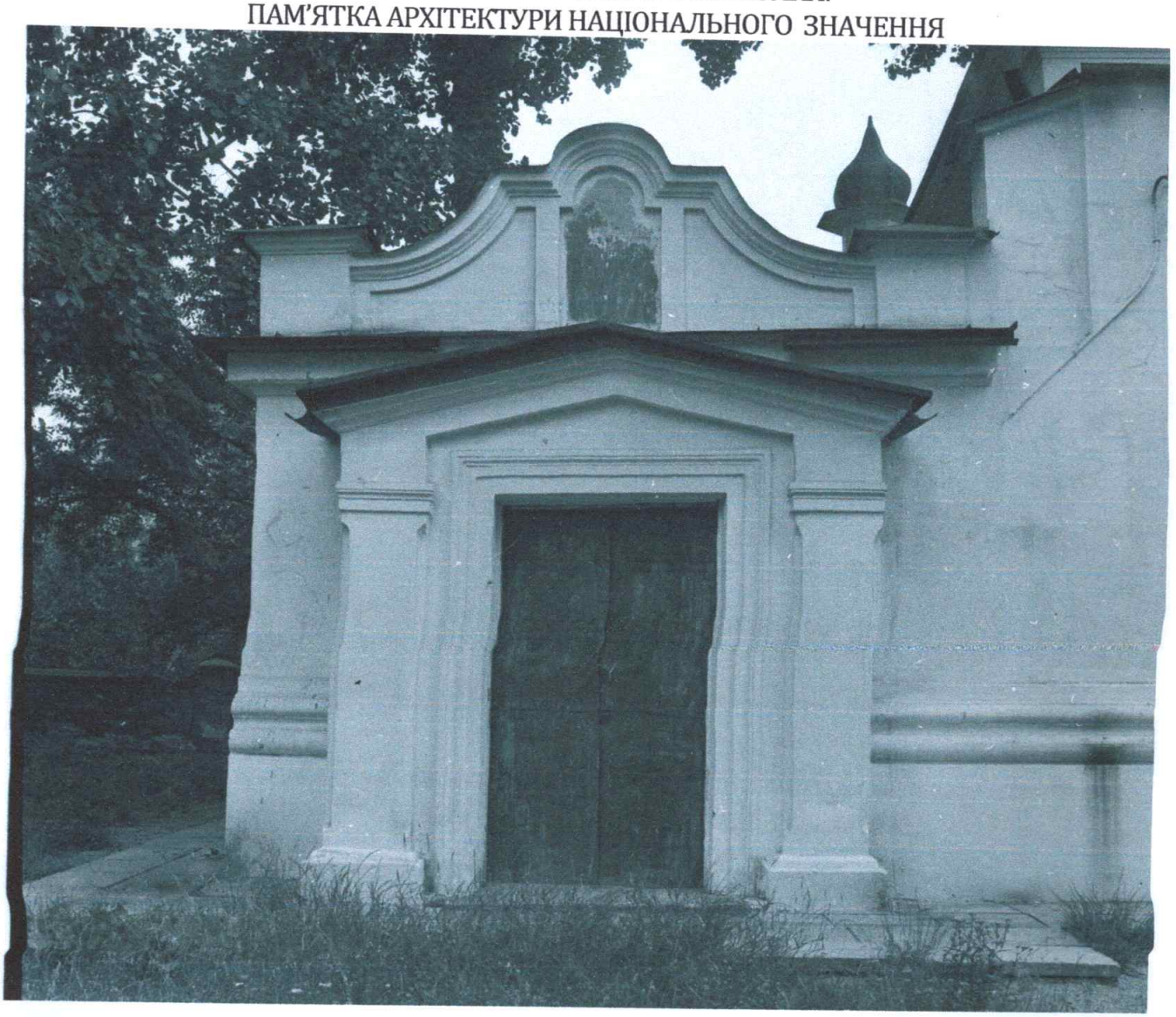

Рис. 13. Миколаївська церква (1702 р.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської області: фрагмент фасаду з вхідними дверима [ДНАББ ім. В.Г.Заболотного. Фотонегатив / фот. В. Я. Лащенко. – Київ: [б. в.], 1973. - 1 плівка ; 6х6 см]

Рис.14. Миколаївська церква. Середина XX ст.
[Джерело: https://prirva.narod.ru/rus/bila/bila.html]

Рис. 15. Сучасний вигляд храму. 2023 рік. Фото Аліси Святини

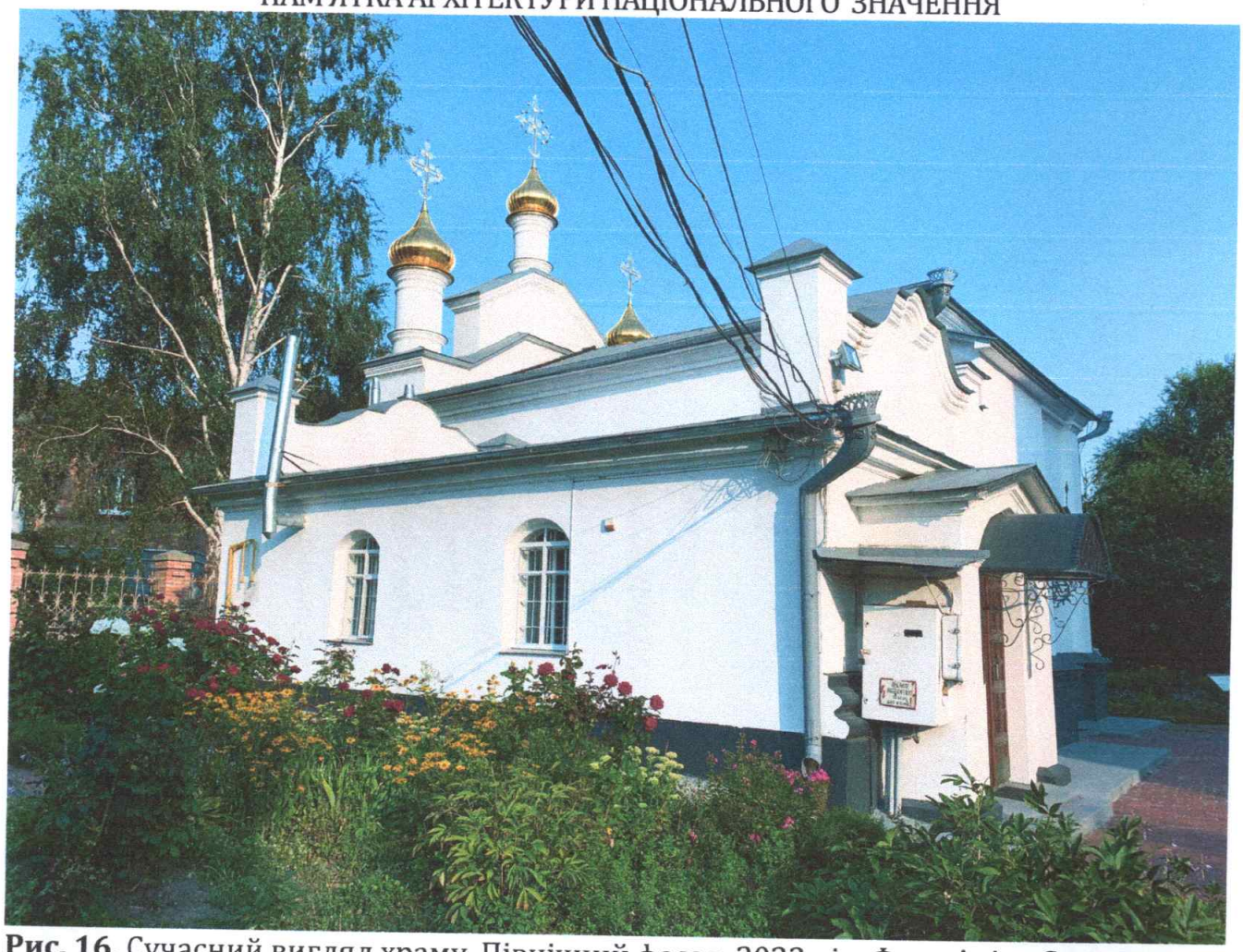

Рис. 16. Сучасний вигляд храму. Північний фасад. 2023 рік. Фото Аліси Святини

Рис. 17. Сучасний вигляд храму. Східний фасад. 2023 рік. Фото з відкритих джерел

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

ДК №049100

видано

Ізотову

Анатолію Олександровичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *12 листопада 2008* року (протокол № *28-08/8*)

м. Київ

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради *Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства культури і туризму України* на підставі прилюдного захисту дисертації

Ізотову

Анатолію Олександровичу

присуджено науковий ступінь

КАНДИДАТА

архітектури

зі спеціальності

теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

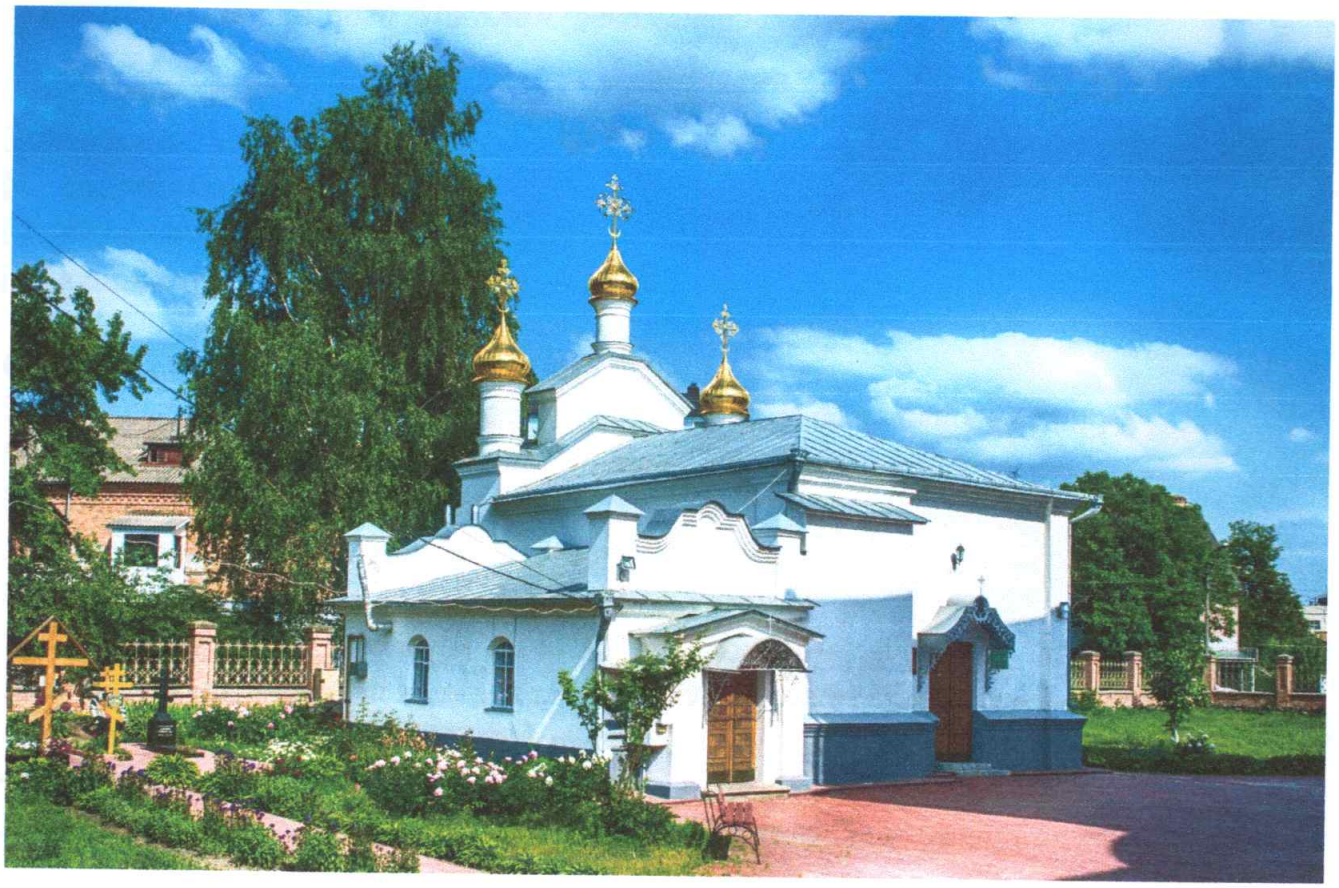
Голова спеціалізованої вченої ради

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ДК №049100

АКТ СТАНУ ЗБЕРЕЖЕННЯ

пам'ятка архітектури національного значення

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. Б-1

м. Біла Церква – 2023

АКТ
стану збереження

«28» листопада 2023 р. № 1

Найменування об'єкта
Миколаївська церква
(згідно з Постановою Ради Міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР»)
Храм на честь Святого Миколая *(рекомендована)*

Загальний стан
☐ добрий
☒ **задовільний**
☐ незадовільний
☐ аварійний

Стислий опис стану
За функціональною типологію споруда відноситься до культових споруд.
Максимальні розміри будівлі у плані становлять 14,85х14,80м.
Загальна площа приміщень– 83,3 м².
Територія об'єкта становить 0,9075 га.
Максимальна висота споруди становить 4,70 м.
Споруда зведена в стилі класицизм, одноповерхова цегляна, тинькована по фасадним площинам, та з розписами приміщення інтер'єру. Покрівля оцинкована металева.
Фундаменти *стрічкові з тесаного каменю. Не обстежувались.*
Цоколь *різнорівневий, частково обмазаний бітумом, виділений архітектурно і в кольорі, стан задовільний.*
Вимощення *перед головним входом до храму плитка по типу ФЕМ. Полотно вимощення з численними просадками. Між плитками активно проростає рослинність. Решта вимощення бетонне, розтріскане. Стан незадовільний.*
Зовнішні стіни *цегляні, оштукатурені ремонтним товстошаровим цементним тиньком. Пофарбування білого кольору. Тиньк пронизаний волосяними різнонаправленими тріщинами. Нижні ділянки північної стіни уражені мохом. Стан незадовільний.*
Внутрішні стіни *цегляні, тинькувані та розписані. Фіксуються ділянки розписів зі здуттям фарбового шару через перезволожену основу. Стан стін задовільний.*
Перегородки *цегляні, тинькувані та розписані, стан задовільний.*
Перекриття *цегляні склепінчасті та пласке, стан задовільний.*
Підлоги *керамічна плитка, лінолеум, ковролін, паркет, стан задовільний.*
Стелі *склепінчасті, фіксуються зароблення тріщин, стан задовільний.*
Конструкції даху *дерев'яні оновлені. Зафіксовані плями від протікання покрівлі, стан задовільний.*

Покрівля *оцинкована покрівельна сталь, стан задовільний.*

Інженерне забезпечення *електропостачання та електроосвітлення, водопровід, каналізація, газопровід та місцеве опалення. Інженерні мережі не обстежувались.*

Потребує окремого інженерного обстеження.

Збереження автентичності об'єкта:

☐ повністю
☐ Частково втрачений
☐ 1 % – 20 % втрат
☒ **21 % – 50 % втрат**
☐ 51 % – 80 % втрат
☐ 81 % – 99 % втрат
☐ повністю втрачений

Опис перебудов, втрат та історичних нашарувань

Серпень 1903 рік. *«В настоящем своем виде эта маленькая церковь состоит из двух отделений, левого без алтаря и правого — с алтарем, разделенных между собой массивною продольною стеною в три аршина ширины, с проходною аркою в середине ее. Эта массивная стена и составляет, собственно, остаток Мазепинской постройки, тогда как остальные стены обоих отделений — позднейшей кладки XIX века. Южная и западная стены правого отделения, шириною в 1 ½ аршина, выведены в 1852 году тогдашним Белоцерковским протоиереем П. Г. Лебединцевым, а стены левого отделения — западная, северная и восточная, шириною в 1 аршин, выведены, по словам старожилов, лет 20 тому назад бывшим настоятелем Белоцерковского собора протоиереем Ромаскевичем (1880-ті роки). Правое отделение постройки соответствует правому приделу трехпрестольной Мазепинской церкви, хотя едва ли вполне совпадает с ним».*

1956 рік. *Пам'ятка відремонтована і пристосована під міський архів.*

1967 рік. *Ремонт храму, після цього в споруді розташували міський архів.*

1994 рік. *Початок реставрації храму. Гранчасті шийки бань на п'ятикутному фронтоні були замінені на круглі. На барокових фронтонах закладені ніші для ікон. Над дверима встановлені металеві козирки, що дисонують з архітектурою храму.*

2012 рік *- реставраційні роботи повністю завершені.*

Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання на території об'єкта

Інформація відсутня. Не обстежувались.

Інформація про геологічні дослідження (за наявності)

Відсутні.

ПІДПИСИ

Розробник:
ТОВ « Реставраційно-технологічний центр»

Директор **Аліса СВЯТИНА**

Магістр мистецтвознавства,
кандидат архітектури **Анатолій ІЗОТОВ**

від Власника

Міський голова **Геннадій ДИКИЙ**

Посадова особа органу охорони культурної спадщини, повноваження якого поширюється на територію розміщення відповідного об'єкта

Директор
Департаменту культури та туризму
Київської обласної державної адміністрації **Анна КУЦЕНКО**

Дата складання

28 листопада 2023 р.

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

ДК №049100

видано

Ізотову
Анатолію Олександровичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *12 листопада 2008* року (протокол № *28-08*)

м. Київ

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради
Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства культури і туризму України
на підставі прилюдного захисту дисертації

Ізотову
Анатолію Олександровичу

присуджено науковий ступінь

КАНДИДАТА
архітектури

зі спеціальності
теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

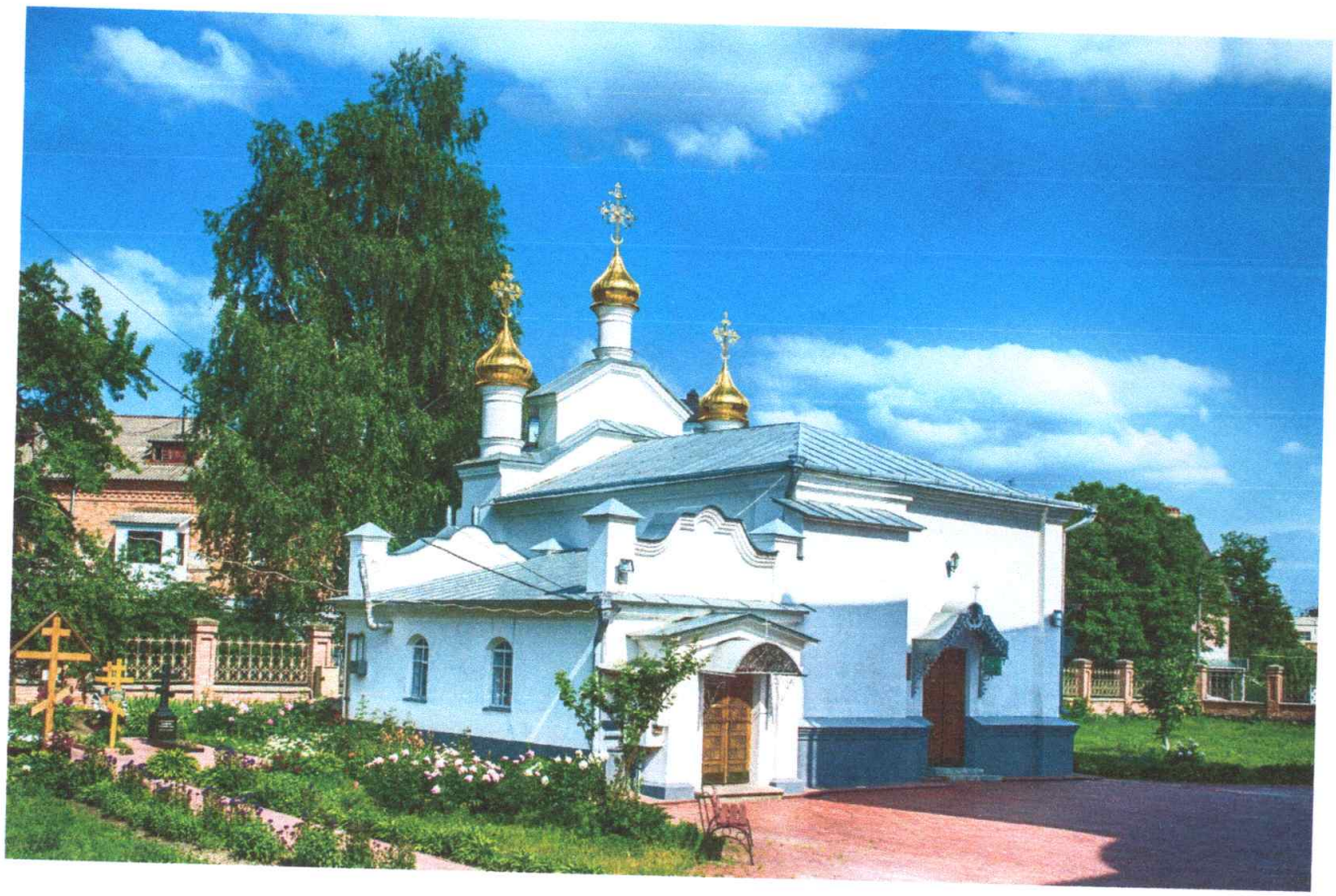
Голова спеціалізованої вченої ради

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ДК №049100

МАТЕРІАЛИ ФОТОФІКСАЦІЇ

пам'ятка архітектури національного значення

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. Б-1

м. Біла Церква – 2023

ХРАМ НА ЧЕСТЬ СВЯТОГО МИКОЛАЯ.
ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

МАТЕРІАЛИ ФОТОФІКСАЦІЇ
(серпень -листопад 2023 року)

1. Фото загального вигляду	43
2. Фото об'єкта в контексті (навколишньому середовищі)	45
3. Фото найбільш цінних (характерних) елементів об'єкта	48
4. Фото інтер'єрів	50
5. Фото загроз (дії негативних чинників)	58

1. Фото загального вигляду

Фото 1.1. Загальний вид Миколаївської церкви. Вигляд із південного заходу. Фото Аліси Святини.

Фото 1.2. Загальний вид північного фасаду. Фото Аліси Святини

Фото 1.3. Загальний вид південного фасаду.
Фото Аліси Святини

Фото 1.4. Загальний вид східного фасаду.
Фото з відкритих джерел

2. Фото об'єкта в контексті (навколишньому середовищі)

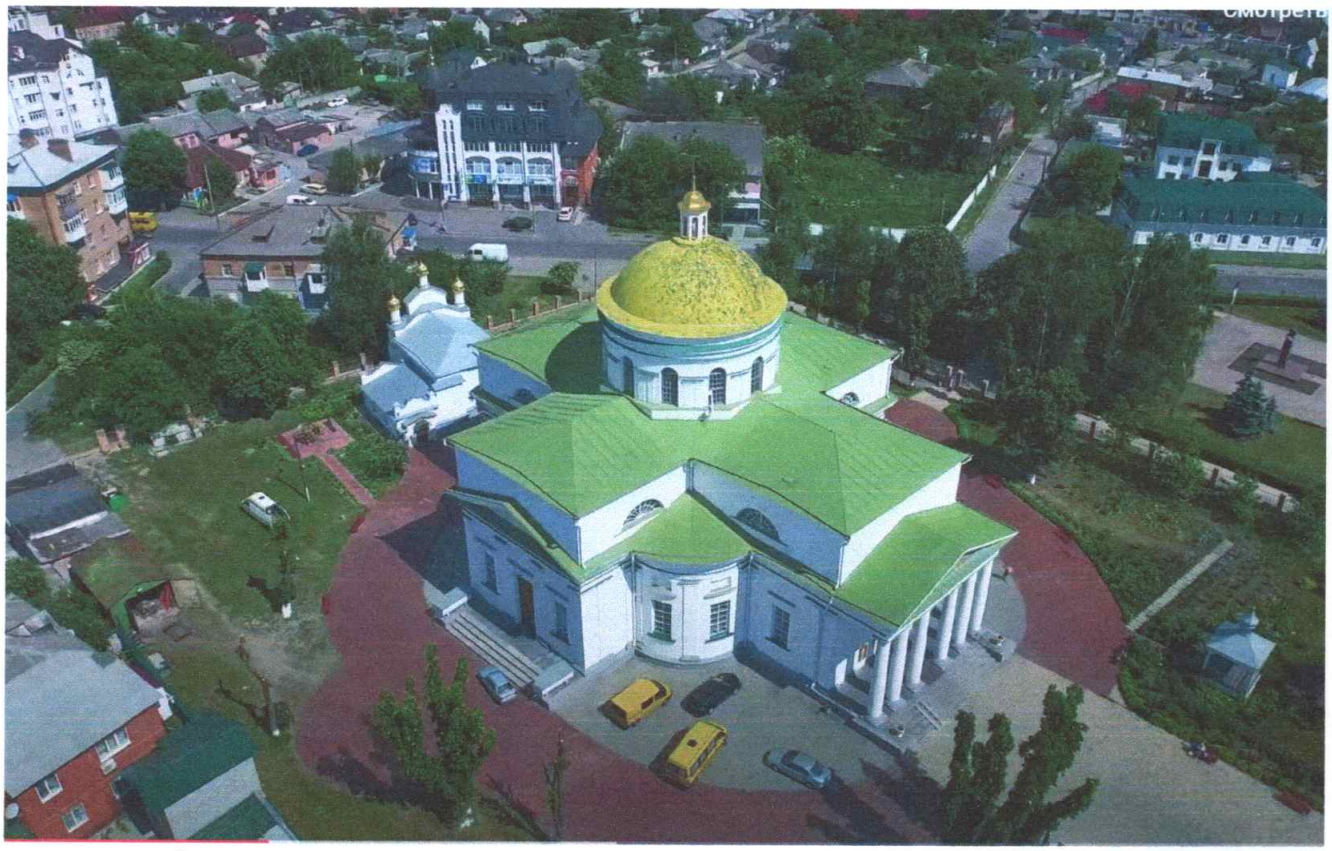

Фото 2.1. Загальний вигляд пам'ятки з прилеглою територією.
Фото з відкритих джерел

Фото 2.2. Загальний вигляд пам'ятки на фоні Собору Преображення Господнього.
Вигляд з південного сходу. Фото з відкритих джерел

Фото 2.3. Загальний вигляд пам'ятки із заходу.
Фото Аліси Святини

Фото 2.4. Північна ділянка прилеглої території до пам'ятки – цвинтар.
Фото Аліси Святини.

Фото 2.5. Фрагмент північного фасаду пам'ятки та прилеглої території на фоні Собору Преображення Господнього.
Фото Аліси Святини

3. Фото найбільш цінних (характерних) елементів об'єкта (також див. розділ 4)

Фото 3.1. Загальний вигляд пам'ятки. Об'ємно-просторові характеристики об'єкта. Вигляд із північного заходу. Фото Аліси Святини.

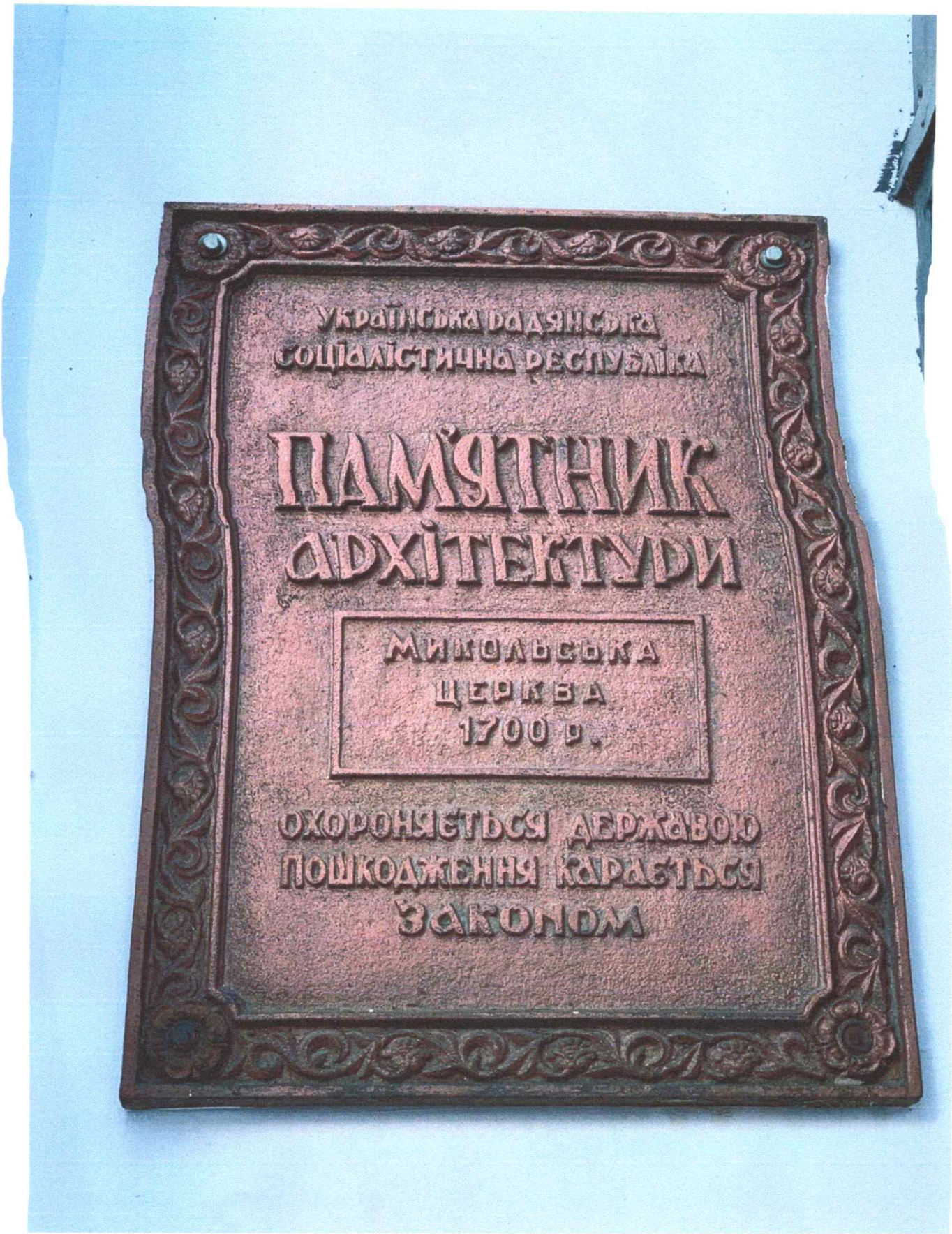

Фото 3.2. Охоронна дошка старого взірця з невірною назвою та датуванням

4. Фото інтер'єрів

Фото 4.1. Вхід до пам'ятки. Фото Аліси Святини.

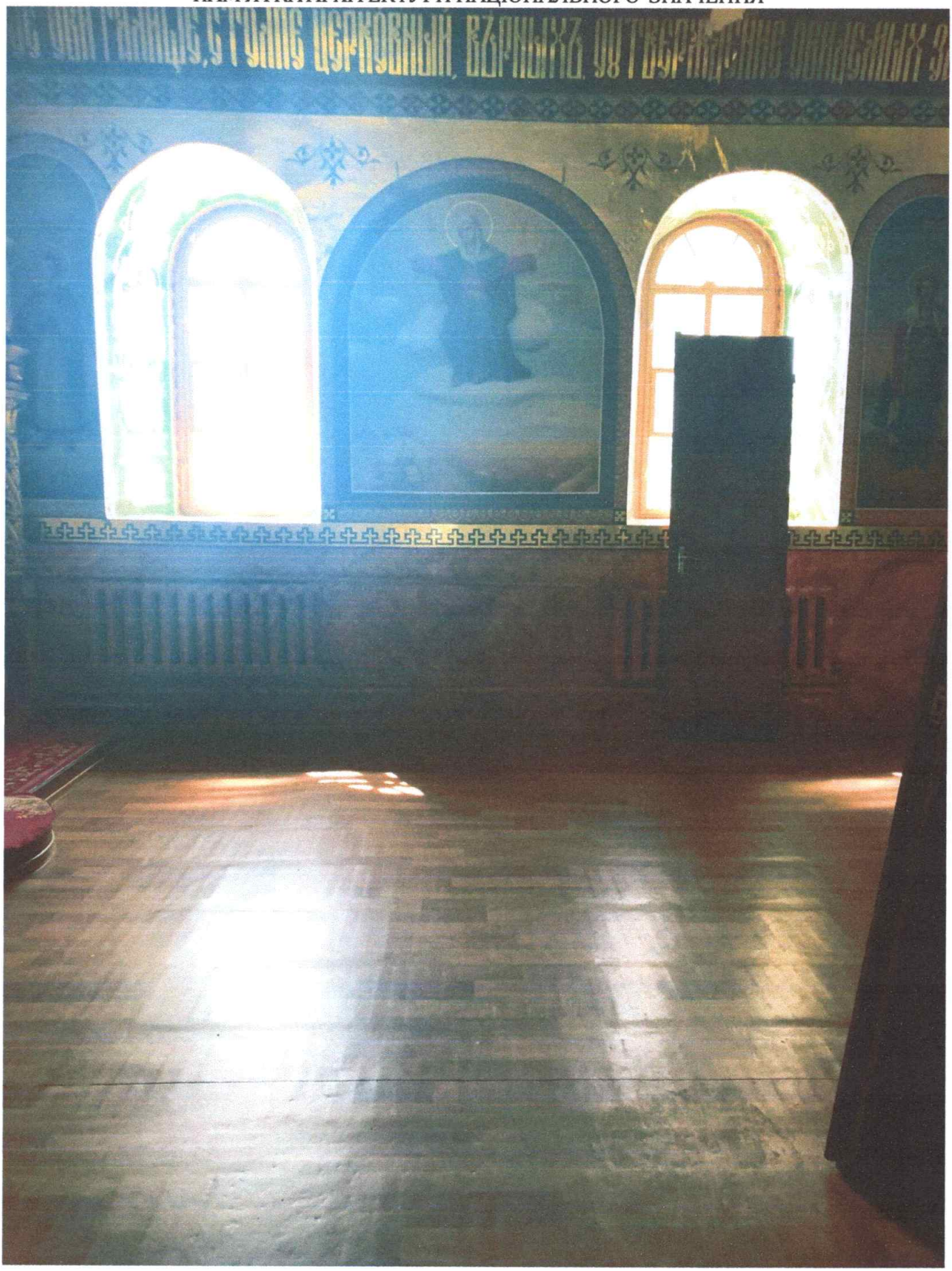

Фото 4.2. Основна зала храму. Фото Аліси Святини.

Фото 4.3. Ванна для хрещення . Фото Аліси Святини.

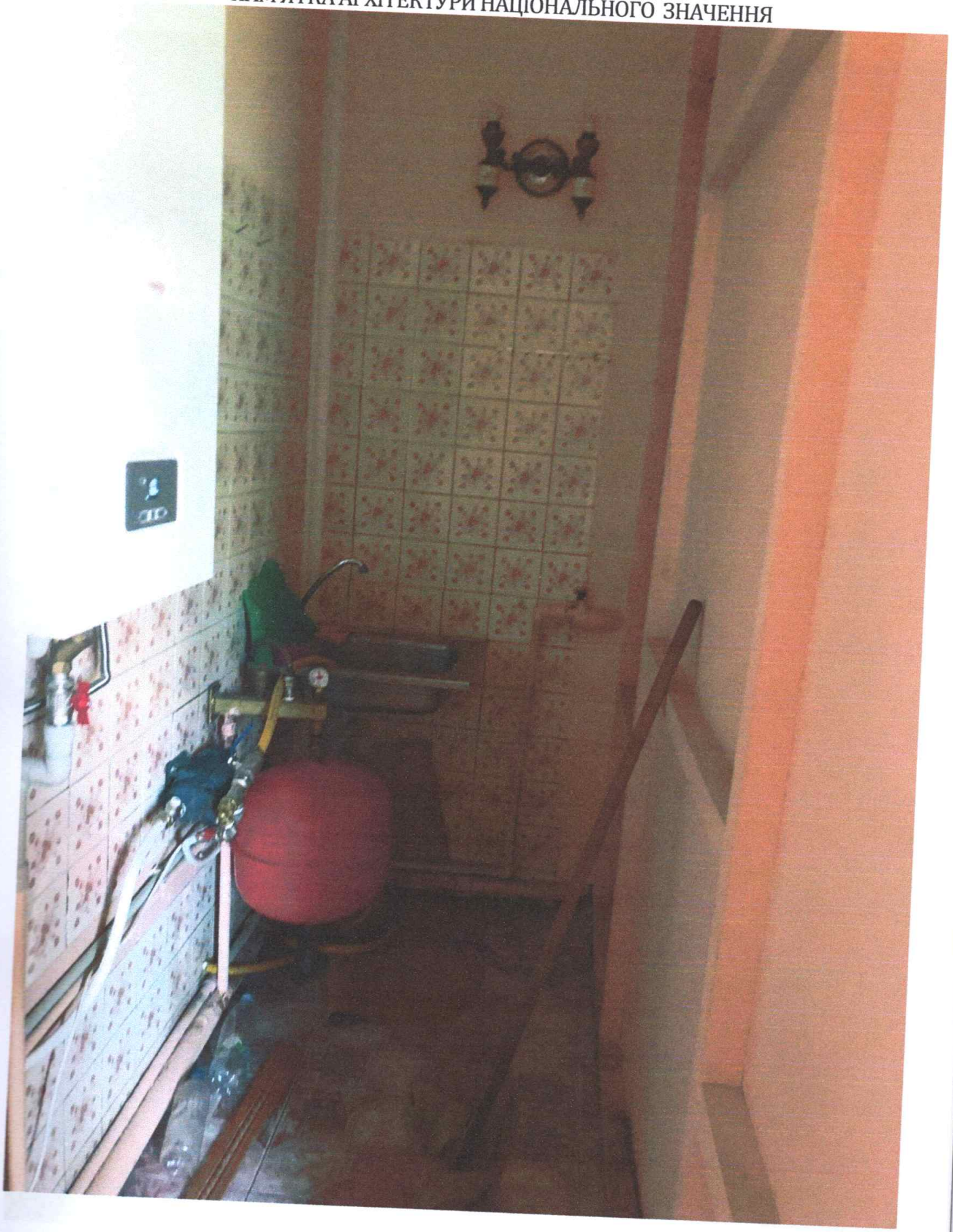

Фото 4.4. Санітарний вузол. Фото Аліси Святини.

Фото 4.5. Цегляне склепіння з розписами. Улаштована пізня перегородка з дверями. Фото Аліси Святини.

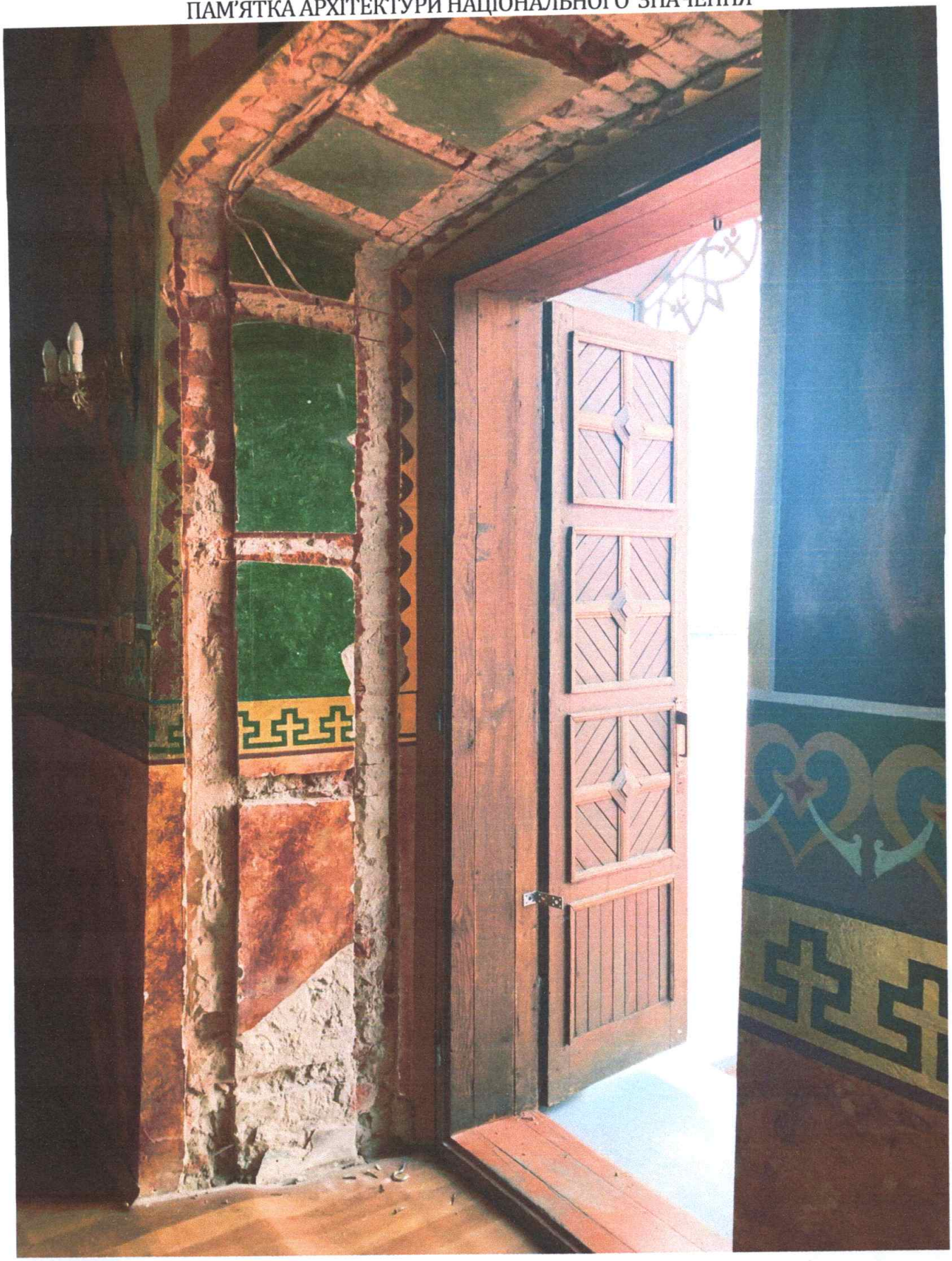

Фото 4.6. Розбиті відкоси дверного прорізу. Діяльність та відношення до пам'ятки колишньої РПЦ. Фото Аліси Святини

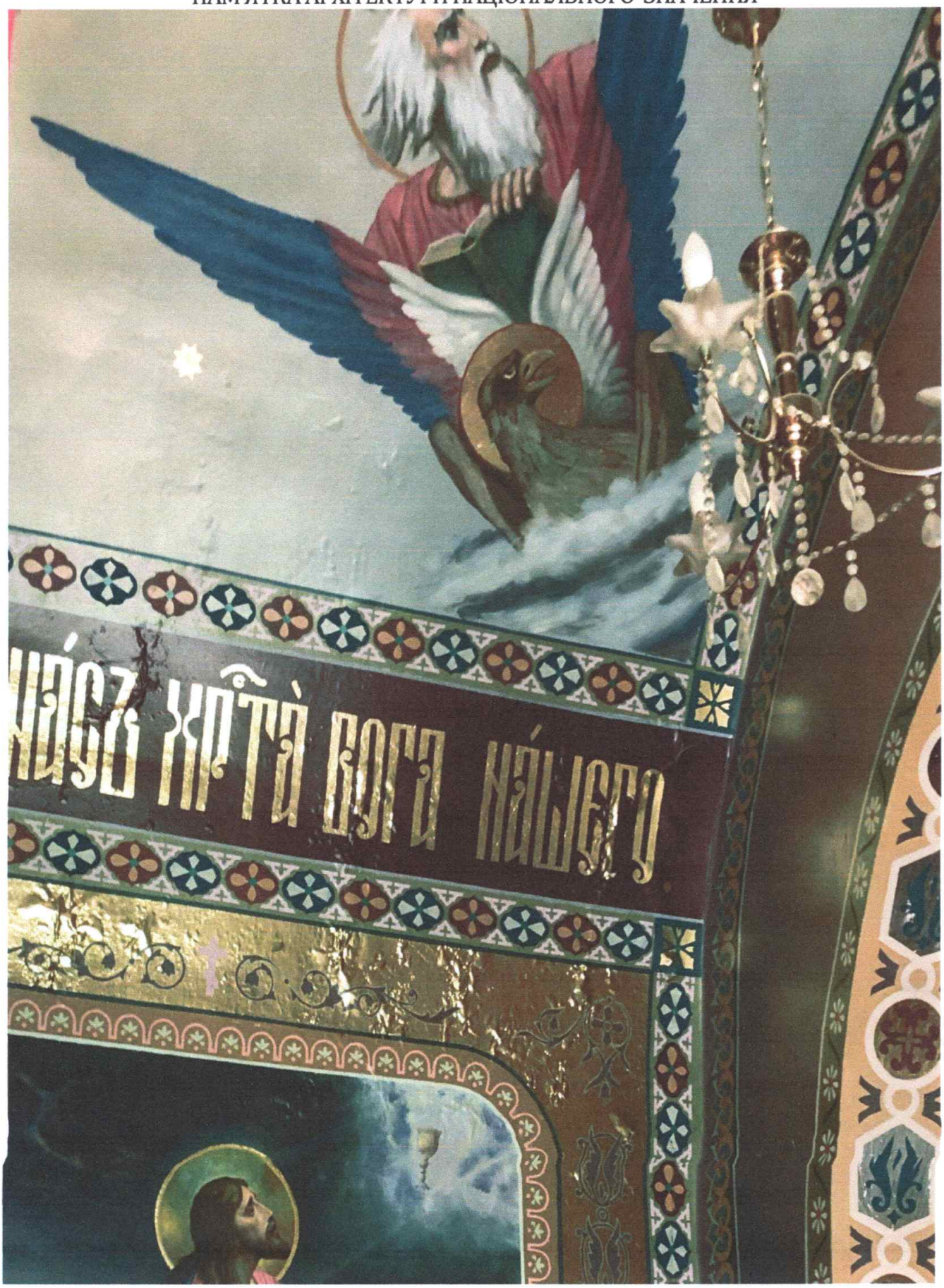

Фото 4.7. Здуття фарбових шарів розписів. Розписи сучасні, верхній образ з крилами в кольорах росії. Фото Аліси Святини

Фото 4.8. Капілярний підсос по стіновим площинам інтер'єру.
Фото Аліси Святини

5. Фото загроз (дії негативних чинників)
(також див. розділ 4)

Фото 5.1. Розтріскування тиньку фасадних площин. Бетонне вимощення покрите мохом. Фото Аліси Святини

Фото 5.2. Вимивання фарбового шару з багатопрофільованих карнизів.
Фото Аліси Святини

Фото 5.3. Близьке розташування каналізації до фундаментів пам'ятки. Бетонне вимощення уражене мохом. Мохом уражені нижні ділянки фасадних стін. Фото Аліси Святини

Фото 5.4. Перезволоження цегляної основи цоколю рівень якого проявляється через бітумну гідроізоляцію. Фото Аліси Святини

Фото 5.5. Розтріскування фарбового шару віконної дерев'яної рами.
Фото Аліси Святини